

Kultuuriministri käskkirja „Eesti ühiskonnas lõimumist, sealhulgas kohanemist toetatavate tegevuste elluviimiseks toetuse andmise tingimused“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Käskkirja eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõigete 2 ja 4 (edaspidi *ÜSS*) alusel ja on kooskõlas sama seaduse § 4 lõike 3 alusel kinnitatud meetmete nimekirjaga.

Eelnõuga reguleeritakse ÜSS-i § 1 lõike 1 punktis 1 nimetatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*) ning ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021–2027 meetmete nimekirja (edaspidi *meetmete nimekiri*) meetme 21.4.7.5 „Lõimumist, sh kohanemist toetav Eesti“ rakenduskavaga kooskõlas olevate sekkumiste nr 21.4.7.51 „Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumine“, 21.4.7.52 „Andmevahetuslahenduse (sealhulgas infoplatvormi) edasiarendus ja rakendamine“, 21.4.7.53 „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused“, 21.4.7.54 „Eesti keele õpet toetavad tegevused ning kodanikuõpe“, 21.4.7.55 „Avalikkuse teavitamine rände-, lõimumis-, sealhulgas kohanemistemadel“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ning korda. Eelnõu reguleerib Eesti riigi 2023.–2026. aasta eelarvestrateegia programmi „Lõimumis-, sealhulgas kohanemisprogramm“ meetme „Lõimumist, sealhulgas kohanemist toetav Eesti“ tegevuse „Lõimumis-, sealhulgas kohanemispoliitika kujundamine ja rakendamine“ elluviimist.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi finantsosakonna välisvahendite juht Kärt Kallion (kart.kallion@kul.ee, 628 2248) ja välisvahendite nõunik Margit Tilk (margit.tilk@kul.ee, 628 2358), kultuurilise mitmekesisuse asekancler Eda Silberg (eda.silberg@kul.ee, 628 2204), kultuurilise mitmekesisuse osakonna juhataja Olga Sõtnik (olga.sotnik@kul.ee, 628 2359), sama osakonna nõunikud Mall Saul (mall.saul@kul.ee, 628 2261), Kerli Zirk (kerli.zirk@kul.ee, 5855 9350) ja Artjom Tepljuk (artjom.tepljuk@kul.ee, 628 2266) ning juriidilise ekspertiisi tegi personali- ja õigusosakonna õigusnõunik Kadri Kilvet (kadri.kilvet@kul.ee, 628 2224). Eelnõu ja seletuskirja toimetas keeleliselt Kultuuriministeeriumi personali- ja õigusosakonna sekretär-keeletoimetaja Anni Viirmets (anni.viirmets@kul.ee, 628 2220).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Euroopa Sotsiaalfond+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks rakenduskava, mis on koostatud, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, ning mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui ka Euroopa Komisjon.

ÜSS-i § 10 lõike 2 alusel ja kooskõlas lõikega 4 koostab rakendusamet rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks toetuse andmise tingimused (edaspidi *TAT*). Eelnõuga määratakse toetatavate tegevuste „Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumine“, „Andmevahetuslahenduse, sealhulgas infoplatvormi edasiarendus ja rakendamine“, „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused“, „Eesti keele õpet toetavad tegevused ning kodanikuõpe“, „Avalikkuse teavitamine rände-, lõimumis-, sealhulgas kohanemistemadel“ elluviija ja partnerid ning kirjeldatakse toetatavat tegevust,

selle eesmärgi, tulemust, sihtrühma, ajakava, eelarvet ja näitajaid. Samuti kehtestab eelnõu abikõlblikkuse perioodi, abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud, toetuse maksmise, finantskorrektsioonide tegemise ja aruandluse korra ning sätestab elluviija ja partnerite kohustused ning muud toetatava tegevuse elluviimiseks vajalikud tingimused. Eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga. Toetatavatel tegevustel puutumust ja võimalikku riive ohtu ei ole, elluviijad arvestavad põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis toodud õigustega.

Eelnõus on 15 punkti ja kuus lisa.

1. punkt „Reguleerimis- ja kohaldamisala“;
2. punkt „Terminid“;
3. punkt „Toetatavad tegevused ja nende elluviimise aeg, elluviija, partner ja sihtrühm“;
4. punkt „Seireks ja hindamiseks kasutatavad näitajad“;
5. punkt „Toetatavate tegevuste abikõlblikkuse periood“;
6. punkt „Toetatavate tegevuste eelarve“;
7. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
8. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
9. punkt „Elluviija kohustused“;
10. punkt „Partnerite kohustused“;
11. punkt „Toetuse kasutamise seotud aruannete esitamise kord“;
12. punkt „Toetuse andmise tingimuste muutmine“;
13. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
14. punkt „Vaiate lahendamine“;
15. punkt „Rakendussätted“.

Eesti areng sõltub demograafilistest alusprotsessidest (sündimusest, suremusest ja rändest), ühiskonna ühtekuuluvustundest ja ühiskonna võimekusest tagada kõigile inimestele, sõltumata nende sotsiaalmajanduslikust taustast (sh elukoht, sugu, vanus, rahvus, erivajadus jms) võimalused eneseteostuseks nii majanduslikus, ühiskondlikus kui ka kogukondlikus ning kultuurielus. Rahvastikuregistri 01.01.2023 andmete kohaselt elab Eestis 1 368 216 inimest, kellest 1 131 022 on Eesti kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, on 64 080 (4,68% elanikest). Teiste riikide kodanikke, kel on kehtiv elamisõigus või elamisluba, on 173 114 (arvukaimalt on Venemaa Föderatsiooni kodanikke (82 528), järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud (43 921)).

2023. aasta alguses olid Statistikaameti andmetel Eesti elanikkonnast 69,0% rahvuselt eestlased, 23,7% venelased, 2,1% ukrainlased, 0,9% valgevenelased ning 0,6% soomlased. Eestisse rändas 2021. aastal 19 524 inimest ja lahkus 12 481 inimest – saabujaid oli kolmandiku võrra enam kui lahkujaid ning rändesaldo püsis kaheksandat aastat järjest positiivne. Nii sisse- kui väljarändajate seas oli kõige enam Eesti kodanikke: vastavalt 7056 ja 6950.

Eesti integratsiooni monitooringu 2020. aasta lõpparuanne (edaspidi *EIM 2020*) tõi välja, et lõimumisvaldkonna olulisteks väljakutseteks on regionaalsed lõhed ning keelekeskkondade segregatsioon.¹ Venekeelsed elanikud on koondunud Ida-Virumaale ja Harjumaale (eelkõige Tallinnasse, Maardusse, Paldiskisse, Loksale), kus elatakse samades asulates, kuhu

¹ Leetmaa, K. 2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti Inimarenguaruanne 2016/2017. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu.

sisserändajana teise maailmasõja järgsel nõukogude võimu perioodil elama saabuti. Selline olukord takistab ühiskonnas eri kogukondade sidususe ja vastastikuste kontaktide teket.² Seetõttu on vaja tegeleda nii uussisserändajate kui ka vähelõimunute keeleliste ja regionaalsete erinevustega.

Valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“³ lõimumisvaldkonna alaeesmärk on, et Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele. Seda alaeesmärki kannavad ja aitavad saavutada kõik eelnõus kirjeldatud toetatavad tegevused. Need panustavad ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 fondide rakenduskava erieesmärki „Soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdsed võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“ ning meetme eesmärki „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele on tagatud võimalused aktiivseks osalemiseks Eesti ühiskonnaelus, toetatud on rahvusvähemuskultuure ning soodustatud kogukondade vahelist koostööd, loodud on ühine kultuuri- ja infoväli“.

Eesti ühiskonna võimekust tulla toime mitmekesisusega, edendada aktiivset kaasamist, osalemist ja võrdsed võimalusi, parandada eri keele- ja kultuuritaustaga, sealhulgas uussisserändajate ja tagasipöördujate tööalast konkurentsivõimet, toetatakse järgmiste toetatavate tegevustega.

Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumine

Sisseränne Eestisse on aasta-aastalt märkimisväärselt kasvanud – kui 2014. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 8499 inimest, sealhulgas 3617 kolmandate riikide kodanikku, siis 2022. aastal üle kahe korra enam: 19 890 isikut, sealhulgas 10 118 kolmandate riikide kodanikku. Seoses Venemaa agressiooniga Ukrainasse on 10.01.2023 seisuga Eestisse jäänud 65 752 sõjapõgenikku. Neist ajutise kaitse on saanud 42 117 inimest, kellest 3162 on sellest hiljem loobunud. Lisaks ajutise kaitse saajatele on 2666 Ukraina kodanikku taotlenud Eestis rahvusvahelist kaitset. Kuna 31% Eesti elanikkonnast on teisest rahvusest (ülekaalukalt venekeelsed inimesed) on oht, et peamiselt idast saabunud sisserändajad sulanduvad Eestis venekeelsesse kogukonda ning seeläbi kasvab ühiskonna polariseeritus ja väheneb sidususe. Seetõttu on oluline pakkuda uussisserändajatele kohe pärast saabumist kohanemiskoolitust ja algtasemel eesti keele õpet hõlmavat kvaliteetset kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“. Kohanemisprogramm toetab ühiskondliku sidususe säilimist ja vähendab riske, et uussisserändajad ei saa Eesti ühiskonnas edukalt hakkama. Samuti aitab programm suurendada sisserändajate (pererändajate ja rahvusvahelise kaitse saajate) aktiivset osalemist tööturul ning pakkuda hariduse saamiseks vajalikku teavet ja vahendeid. Seda eriti välismaal sündinud lastele ja täiskasvanutele, kellel on kooliealised lapsed. Kohanemisprogrammi abil saab uussisserändaja esmased teadmised Eesti riigi ja ühiskonna toimimise, igapäevase eluolu korraldamise, töö ja ettevõtluse, õppimise, teaduse ning pereeluga seotud teemadel. Programm võimaldab Eestisse hiljuti elama asunud välismaalasel leida vajalikku teavet, edukalt osaleda tööturul, elukestvas õppes ja kodanikuühiskonnas ning tutvuda eesti kultuuriruumiga. Kohanemisprogramm loob head eeldused välismaalaste edasiseks lõimumiseks, aitab neil ühiskonda kiiremini panustada ning

² *Ibid.*

³ <https://www.kul.ee/siduseesti2030>.

vähendab kogukondade vaheliste konfliktide tekke riski. Selleks pakutakse uussisserändajatele (sh lühiajalistele töötajatele ja nende pereliikmetele) muu hulgas tööalast infot ja nõustamist Eesti tööturust, sealhulgas õiguste ja kohustustega seotud küsimustes, et tagada nende kõrge tööhõive ja aktiivne osalus Eesti tööturul. Arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ mõistes panustab kohanemisprogrammi rakendamine eelkõige tegevussuunda „eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine“, sest kohanemisprogrammi raames pakutakse nii algtasemel eesti keele õpet kui ka vajalikku riigiinfot.

Samuti toetab kohanemisprogrammi rakendamine rakenduskava erieesmärgi saavutamist „Soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“. Seda peamiselt teavitamise kaudu, st jagades kohanemisprogrammi koolitustel olulist infot uussisserändajatele, et tõsta nende teadmisi oma õigustest ja kohustustest, ennetades seeläbi diskrimineerimist ja ebavõrdset kohtlemist. Seeläbi on loodud võimalus, et nad saaksid aktiivselt osaleda Eesti ühiskonnaelus (andes neile algtasemel eesti keele oskuse ning teadmised ühiskonna toimise kohta), mis on kooskõlas meetme eesmärgiga.

Andmevahetuslahenduse (sealhulgas infoplatvormi) edasiarendus ja rakendamine

Selleks, et teave kohanemisprogrammi kohta jõuaks kõigi uussisserändajateni riiki saabumise järel võimalikult vara, peab tagama automaatse andmevahetuslahenduse, mis toetaks kohanemisprogrammi eesmärkide saavutamist. See tähendab, et nii rakenduskava kui ka meetme eesmärgid on saavutavad, kui uussisserändajad on neile suunatud koolitustest teadlikud ja osalevad neis. Selle oluline eeltingimus on aga automaatse andmevahetuslahenduse olemasolu. Ehk kui isik saab elamisloa või -õiguse kohta positiivse otsuse, peab kohanemisprogrammi info kohe temani jõudma. Kui uussisserändaja ei ole koolitustel esimese aasta jooksul osalenud, on oluline teda sinna uuesti suunata, et vajalik info temani jõuaks. Seega toetab andmevahetuslahenduse tagamine samu eesmäärke, mis kohanemisprogrammi rakendamine, olles viimase eeltingimus.

Kuna esmast kohanemist toetatakse ka Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist (edaspidi ka *AMIF*), on oluline välja tuua, kuidas erinevad AMIF-i tegevused Euroopa Sotsiaalfond+-i (edaspidi ka *ESF*) tegevustest: nimelt keskenduvad need peamiselt kolmandate riikide kodanike, sealhulgas rahvusvahelise kaitse taotlejate ja -saajate, esmasele vastuvõtule. Sihtrühmale pakutakse vastavalt individuaalsetele vajadustele esmaseid tugiteenuseid ja -tegevusi, näiteks keeleõpet kirjaoskamatutele inimestele ja tugisikuteenust just neile, kes vajavad personaalsemat lähenemist esmaseks kohanemiseks nt posttraumaatilise stressi või suuremate kultuuriliste erinevuste tõttu.

Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused

Statistikaameti andmetel oli töötuse määr 2021. aastal kõrgeim – 11,9% – eesti keelt mitteoskajate seas. Eesti keelt emakeelena kõnelejate hulgas oli sama näitaja kaks korda madalam – 5,8%. Üks olulisem probleem teisest rahvusest inimeste tööle rakendumisel, mis tingib väga palju teisi probleeme, on teise emakeelega inimeste puudulik eesti keele oskus, mis takistab töötamist ametikohtadel, kus see on nõutav. Teisest rahvusest inimeste positsiooni tööturul mõjutavad ka eestlastest erinevad haridustee valikud, kvalifikatsiooni sagedasem mittevastavus tööturu vajadustele, napim võõrkeelteoskus, vähesem osalemine täiendõppes ning ebapiisav orienteerumine Eesti kultuuriruumis. Samuti on mõjutajad

soostereotüübid ja vähene mobiilsus – tööjõu riigisisese mobiilsuse uuringu (2011) andmetel töötas 46% eestlasi ja 64% muu emakeelega Eesti elanikke sama kohaliku omavalitsuse piires, kus nad elavad. Eesti inimarengu aruande (2017) andmetel on hargmaisus levinud Eestis ülekaalukalt (85%) eestlaste seas ning probleemiks on ka oma võimaluste alahindamine ehk n-ö tajutud klaaslagi (EIM 2020). Samuti võib probleem olla töandjate ettevaatlikkus teisest rahvusest inimeste värbamisel, kuid ka nende piiratud sotsiaalvõrgustikud, tööturuinfo väiksem levik isiklikes võrgustikes, vähesem ettevõtlikkus, regionaalsed eripärad (nt u kolmandik eesti keelest erineva emakeelega inimestest elab Ida-Virumaal, kus tööturunäitajad on Eesti keskmisest läbivalt madalamad) jm. Nõrgem positsioon tööturul mõjutab teisest rahvusest inimeste üldist sotsiaalmajanduslikku olukorda ja ühtekuuluvustunnet eestlastega ning pärsib Eesti identiteedi tugevnemist.

Umbes pooltel muu emakeelega täiskasvanutel puudub aktiivne eesti keele oskus, mille omandamist takistab venekeelne suhtluskeskkond nii töö- kui ka eraelus. Probleem on ka eestlaste ja muust rahvusest inimeste erinevad võrgustikud, mistõttu teise emakeelega inimesed ei kandideeri eestikeelses kollektiivi tööle sageli ka siis, kui nende eesti keele oskus seda võimaldab. Töökohasegregatsiooni säilitab töandjate vähene teadlikkus mitmekultuurilise kollektiivi eelistest ja mitmekultuurilisuse haldamisest.

Eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed, uussisserändajad ja Eestisse tagasipöördujad võivad jääda vähesest eesti keele oskusest tingitud probleemide tõttu Eestis isoleerituks ning nende osalemine tööturul, elukestvas õppes ja mujal on takistatud. Töölase eesti keele arendamiseks ja praktiseerimiseks ning eestikeelses töökeskkonnas töötamise valmisoleku suurendamiseks pakutakse eesti keele oskust nõudvatel töökohtadel töötavatele inimestele toetatud keeleõpet koos praktikaga keelekeskkonnas, pakkudes eesti keelt emakeelena mittekõnelevatele täiskasvanutele võimalust osaleda töölähetusprogrammis eestikeelses kollektiivis. Selline programm soodustab ka töandjate suuremat valmisolekut värvata eri keele- ja kultuuritaustaga töötajaid.

Tööturu rahvuslik segregatsioon takistab oluliselt lõimumist, sest erinevast rahvusest ja erineva emakeelega inimesed sageli tööl, kui ühes olulisemas eluvaldkonnas, kokku ei puutu. 2019. aastal töötas riigi ametiasutustes teisest rahvusest ametnikke ja töötajaid kokku 10,3%, neist 8,8% venelased ja 2% teisest rahvusest inimesed. Kõige enam (15,3%) töötas muust rahvusest inimesi siseturvalisuse asutustes (Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, vanglad). Ministeeriumides töötas teisest rahvusest inimesi vaid 2,4% (Avaliku teenistuse aastaraamat 2019). Avaliku sektori töötajate seas kokku oli muu emakeelega inimeste osakaal 23,3%. Asutusest oli kõrgeim muu emakeelega töötajate osakaal riigi ja kohaliku omavalitsuse asutatud äriühingutes (41,4 ja 41,7%), aga ka sihtasutustes (22,2 ja 36,7%) (Statistikaamet, 2020). Teisest rahvusest töötajate värbamine aitab tugevdada nende sidet riigiga ning avardab avaliku sektori asutuste võimalusi leida igale ametikohale hea töötaja.

Mitmekesisuse arendamist avalikus sektoris jõustatakse praktikaprogrammi kaudu, mille raames antakse eri keele- ja kultuuritaustaga, tagasipöördujatest ja uussisserändajatest tudengitele võimalus sooritada praktika avalikus sektoris, tõstes tudengite huvi ning motivatsiooni siduda tulevikus oma karjäär avaliku sektoriga. Tudengitele pakutakse võimalust sooritada kuni 4-nädalane praktika avalikus sektoris, sealhulgas ministeeriumides ja nende allasutuses.

Toetatav tegevus toetab valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ esimese alaeesmärgi kahte tegevussuunda – uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine (1.4) ning eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine (1.5). Tegevuse tulemusena on eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate konkurentsivõime tööturul toimetulekuks paranenud. Samuti panustab toetatav tegevus rakenduskava erieesmärgi, parandades ebasoodsas olukorras oleva rühma tööalast konkurentsivõimet ning soodustades ühiskonda kaasumist. Meetme eesmärgi panustab toetatav tegevus eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele võimaluse pakkumisega osaleda Eesti ühiskonnas, sealhulgas tööturul.

Eesti keele õpet toetavad tegevused ning kodanikuõpe

2021. aasta rahvaloenduse andmetel ei oska eesti keelt 46% muu emakeelega Eesti elanikest. Piirkondlikud erinevused eesti keele oskuses ja kasutamises sõltuvad kontaktidest eestlastega – seal, kus kokkupuuteid eestlastega on rohkem, osatakse ja kasutatakse eesti keelt rohkem (nt oskavad eesti keelt paremini väljaspool Ida-Virumaad ja Tallinna elavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed).

EIM 2020 andmetel oskab eesti keelt passiivselt 51% eri keele- ja kultuuritaustaga inimestest. Passiivse keeleoskusega inimesed jagunevad kahte rühma: need, kes on võimelised eesti keeles suhtlema, aga ei julge seda teha (nt vähese enesekindluse tõttu), ning need, kes on eestikeelseks suhtluseks valmis, aga kellel puudub sobiv suhtluskeskkond. Passiivse või ebapiisava keeleoskusega on enamasti määratlemata kodakondsusega isikud, Venemaa Föderatsiooni kodanikud, töötud, uussisserändajad, ajutise kaitse saajad ning piiratud keelekeskkonnades (nt Ida-Virumaal, Maardus, Loksal, Paldiskis) elavad inimesed. Aktiivset eesti keele oskust on vähe ka uussisserändajatel (vaid u 10%-l). Näiteks viiendat aastat Eestis elavate uussisserändajate hulgas on märkimisväärne hulk (u 45%) neid, kelle eesti keele oskus on vähene või passiivne. Eesti keele oskust mõjutavad erinevad faktorid, näiteks piiratud keelekeskkond, ametialane segregatsioon, keelerühmade vähesed kontaktid, inimeste hoiakud ja sotsiaalmajanduslik olukord. Lõimunud ja sidusa ühiskonna alus on riigiidentiteet ning eesti keel ja kultuur. Edukas lõimumine tagab, et kõik elanikud omandavad eesti keele tasemel, mis on vajalik hariduse omandamiseks ning osalemiseks tööturul ja ühiskonnas tervikuna. Seepärast on oluline pakkuda keeleõpet toetavaid tegevusi, sealhulgas keelepraktikat võimaldavad tegevusi, kuni B1-tasemeni eesti keele omandajatele ja passiivse keeleoskusega eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele ning tagasipöördujatele.

Alategevus „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele riigikaitse- ja kodanikuõppe pakkumine, et tõsta nende teadlikkust Eesti riigist ja Euroopa Liidust“ suurendab eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste teadlikkust Eesti riigist. Riigiidentiteedi tugevdamiseks ja hoidmiseks pakutakse TAT-i raames keeleõppe kõrval ka kodaniku- ja riigikaitseõpet. See toetab valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ esimest alaeesmärgi, tõstes eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste usaldust riigiinstitutsioonide vastu. Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste suhtumine organisatsioonidesse, mis on otseselt seotud Eesti sõjalise kaitsega, on võrreldes eestlastega kaks korda madalam – NATO-t usaldab 86% eestlastest ja 34% muust rahvusest elanikest, Kaitseliitu vastavalt 89% ja 44% ning kaitseväge 91% ja 53%. Võrreldes eestlastega usaldavad muust rahvusest elanikud märkimisväärselt vähem ka presidenti (89% ja 53%), peaministrit (63% ja 32%) ning

Euroopa Liitu (77% ja 48%). Eestlastest usaldab kaitseväge 91% ja teise emakeelega elanikest 53%⁴.

Toetatav tegevus toetab arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ esimese alaeesmärgi tegevussuunda 1.5 „Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine“, parandades eesti keelt mittevaldavate inimeste eesti keele oskust ja luues võimalusi aktiivseks keelekasutuseks igapäevaelus. Tegevuse tulemusena on keeleõpet toetavad tegevused läbinute eesti keele oskus ja konkurentsivõime ühiskonnas toimetulekuks paranenud. Toetatav tegevus panustab rakenduskava erieesmärki ning meetme eesmärki võrdsete võimaluste edendamise ning ühiskonnas aktiivse osalemise soodustamise kaudu.

Keeleõppe valdkonda toetatakse muu hulgas Haridus- ja Teadusministeeriumi struktuurivahendite sekkumistest, kus tegevused on suunatud haridusvaldkonna arendamiseks (haridustöötajatele). Toetatavas tegevuses 3.4 on keeleõpet toetavad tegevused suunatud vahetult eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele, uussisserändajatele, tagasipöördujatele ja Eesti kodanikele. Kattuvuste vältimiseks on poliitikaeesmärk 4 raames toimunud pidev koostöö sekkumiste väljatöötamisel nii Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi kui ka Sotsiaalministeeriumiga.

Avalikkuse teavitamine rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemistemadel

Eestlastel ja teistest rahvustest inimestel on erinevad meediatarbimise harjumused ning meediaruum kattub vähe. EIM 2020 kohaselt on Eesti venekeelsed elanikud korraka nii kohaliku venekeelse, vene kui ka vähemal määral eestikeelse meedia mõjuväljas. Erinevalt eestlastest, kes viibivad üsna sarnases meediaruumis (sh keeleliselt), saavad teisest rahvusest inimesed meediast küllalt vastuolulist teavet nii Eesti kui ka maailma sündmuste kohta.

Eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed jälgivad Eesti meediakanaleid vähem. Siiski on kasvanud kohalike venekeelsete kanalite olulisus Venemaa kanalite arvelt: Eesti venekeelsed uudisteportaalid ja venekeelne „Aktuaalne kaamera“ on isiklike kontaktide järel tähtsaimad infoallikad (vastavalt 72% ja 64%). Neile järgnevad varem esikohal olnud vene telekanalid (61%). ETV+ on võrreldes 2017. aastal tehtud Eesti integratsiooni monitooringuga olulisemaks muutunud: toona pidas kanalit oluliseks 44% vastanuist, 2020. aastal aga juba 55%. Samuti on teisest rahvusest inimeste jaoks olulisemaks muutunud kohalikud venekeelsed raadiokanalid ja Venemaa veebiuudiste portaalid, ent kahanenud on nii üleriigiliste kui ka Venemaa ajalehtede olulisus. See tõendab, et ühist meedia- ja informuumi on enim võimalik luua veebipõhiste kanalite kaudu.

Ukraina sõja tagajärjel on eesti meediamaaastikul toimunud olulised muutused. 2022. aasta veebruaris lõppes mitme Venemaa kanali edastamine. Riigikantselei tellimusel tegi Turu-uuringute AS 2022. aastal mitu avaliku arvamuse seireuuringut⁵, kus muu hulgas küsiti, millised infoallikad on eesti elanike jaoks kõige olulisemad. Eestlaste jaoks on olulisimad kanalid eestikeelsed telekanalid (ETV, ETV2, TV3, Kanal 2 jt: 70%), muust rahvusest elanike jaoks Eesti uudisteportaalid (Eesti Rahvusringhääling, Delfi, Postimees: 47%) nii vene kui ka eesti keeles. ETV+ on oluline infoallikas 31% muust rahvusest elaniku jaoks ning 2% eestlaste jaoks. Vene kanalid on endised olulised 10% muust rahvusest elanike ja 1% eestlaste jaoks.

⁴ Eesti Uuringukeskus OÜ. Avalik arvamus riigikaitsest. 2022. a mai.

https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_mai_2022.pdf.

⁵ Avaliku arvamuse seireuuring, 2022, https://riigikantselei.ee/uuringud?view_instance=0¤t_page=1.

EIM 2020 andmetel usaldavad teisest rahvusest inimesed Eesti meediakanaleid eestlastest aga endiselt vähem, kuid positiivse muutusena on see usaldus kasvanud. Esimest korda hinnati usaldusväärsemaiks telekanalit ETV+ ning kohalikke venekeelseid ajalehti ja uudisteportaale – 2017. aastal olid usaldusväärsemad kanalid näiteks PBK jt vene uudistekanalid. EIM 2020 andmetel jälgib aktiivse eesti keele oskusega teisest rahvusest elanikest eestikeelset meediat 68% (eesti keelt vabalt valdajatest 76%), mis näitab, et ka hea eesti keele oskus ei too vaikumisi kaasa eestikeelse meediaruumiga liitumist. Teisest rahvusest inimeste meediatarbimise harjumused on eestlaste omadest erinevad ning meediakanalite paljususe ja sõnumite vastuolulisuse tõttu on vaja oskusi ja teadmisi, mille olemasolu selles sihtrühmas on nõrk. Uussisserändajatel puuduvad sobivad infokanalid, kust asjakohast infot hankida, mistõttu ollakse aktiivsed eelkõige sotsiaalmeedias, kus toimub regulaarne omavaheline infovahetus. Sotsiaalmeedias toimub ka rohkem rahvusrühmade vahelist suhtlust, mis tingib selle, et noortel on omavahelisi kontakte rohkem kui vanematel inimestel.

Probleemiks on eestlaste ja teisest rahvusest inimeste ühise kommunikatsiooni- ja infovälja ebapiisav areng, eestlaste vähene teadlikkus mitmekultuurilisusest, strateegilise kommunikatsiooni puudumine selles valdkonnas ning asjakohase ja usaldusväärse riigiinfo edastamisvõimekus eesti keelt vähe oskavatele püsielanikele ja uussisserändajaile. Selleks, et Eesti elanikud mõistaksid rändeprotsesse ja lõimumis-, sealhulgas kohanemispoliitika olulisust ning kujundaksid objektiivse arvamuse rände-, lõimumis-, sealhulgas kohanemisteedel, on vaja avalikkust neis küsimustes regulaarselt ja faktipõhiselt teavitada. Rahvuste- ja kogukondade vahelisi konflikte soodustab ka erinevate väärtuste, hoiakute ja identiteetide kokkupõrge usaldamatuse ja ressursside vähesuse tingimustes, samuti ebaõigluse ja ohu tunnetamine ning valeinfo levik. Oluline on leida avatud debati kaudu konsensuslik tasakaalupunkt rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisalastes küsimustes. Vastasel korral sotsiaalne sidusus nõrgeneb ning rahvus- ja kogukondlike konfliktide pinnalt võib kujuneda oht avalikule korrale ja julgeolekule. Mida selgemini ja koordineeritumalt on rände- ja lõimumisalane kommunikatsioon Eestis korraldatud ja faktidega sisustatud, seda tõhusamalt on võimalik rände- ja lõimumispoliitikat kujundada ning ellu viia. Kommunikatsioonitegevustega tuuakse kokku erinevad arusaamad ja hoiakud, et leida demokraatlikel väärtustel põhinevat tasakaalupunkti.

Probleemide lahendamiseks on kavas luua Eesti kultuurilist mitmekesisust tutvustavate tele- ja raadiosaadete, ristmeediaprogrammide, sealhulgas vene- ja ingliskeelsete ning artiklite sarjad, luua kommunikatsiooni- ja turunduskampaaniaid rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuste alase infovahetuse parandamiseks, võimestada erameediakanaleid vene- ja ingliskeelse sisu edastamisel, tõsta valitsusasutuste ja organisatsioonide võimekust riigiinfo edastamisel ning pakkuda uudiseid ja riigiinfot ka lihtsas eesti keeles.

Lihtsas eesti keeles pakutakse uudiseid seni vähe ning riigiinfo materjale on loodud eelkõige intellektuaalpuudega inimeste vajadustest lähtudes. Samas teiste riikide kogemus näitab, et lihtsas keeles uudiste loomine ja edastamine on tõhus vahend peamiselt väiksema keeleoskusega inimeste (sisserändajate ja diasporaa) teavitamiseks riigis toimuvast.

Kvaliteetse sisu tagamiseks pakutakse koolitusi ajakirjanikele ning ajakirjandus- või kommunikatsioonitendenditele. Kultuuriministeeriumi korraldatud analüüs „Eesti

venekeelsete ajakirjanike valikud avaliku sektori uudiste kajastamisel⁶ toob välja, et venekeelses ajakirjanduses töötab palju ajakirjanikke, kes ei ole ajakirjandusharidusega, mistõttu nende tööpõhimõtted ei pruugi alati järgida ajakirjanikutöö professionaalseid kriteeriume. Samuti mainiti probleemina venekeelse ajakirjandushariduse puudumist. Keelepraktika võimaldamiseks ja väiksema keeleoskusega inimeste toomiseks eestikeelsele infoväljale luuakse võimekus toota uudiseid lihtsas eesti keeles.

Toetatav tegevus toetab arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ esimese alaeesmärgi tegevussuunda 1.2 „Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informatsioon“, luues eeldusi ühise kultuuri- ja infovälja tekkimiseks ja arendamiseks. Samuti panustab rakenduskava erieesmärki ning meetme eesmärki, sest tegevuste tulemusena on Eestis elavad inimesed ühises, arusaadavas ja usaldusväärses Eesti kommunikatsiooni- ja informatsioon ning tänu mitmesugustele vajaduspõhistele infokanalitele hästi kursis Eestis toimuvaga. Tagatud on regulaarne, selge ja faktitäpne kohanemis- ja lõimumisalane avalik kommunikatsioon ning asjakohase riigiinfo edastamine, mille tulemuseks on Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine kohanemis- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest ning võrdsest kohtlemisest ja ühiskonna polariseerumise vähenemisest.

Eelnõu punkt 1 määrab käskkirja reguleerimis- ja kohaldamisala, viitab ÜSS-ile, seosele rakenduskava eesmärgiga, valdkondliku arengukavaga „Sidus Eesti 2021–2030“, Eesti pikaajalise strateegia „Eesti 2035“⁷ sihtidega ning meetmete nimekirja meetmega 21.4.7.5 „Lõimumist, sh kohanemist toetav Eesti“.

Punktis 1.3 tuuakse välja eelnõu ja selle alusel toetatavate tegevuste seos Eesti pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ sihi „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ alasihiga „Tegus inimene“. Lisaks panustavad tegevused valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ 8. alaeesmärki „Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti“, tulemusvaldkonna „Sidus ühiskond“ programmi „Lõimumis-, sh kohanemisprogramm“ meetme „Lõimumist, sealhulgas kohanemist toetav Eesti“ tegevuse „Lõimumis-, sealhulgas kohanemispoliitika kujundamine ja rakendamine“ teenustesse „Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informatsioon“, „Uuendusliku ja vastutustundliku tööturu toetamine“ ja „Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine“. Lähtudes horisontaalsete põhimõtetega arvestamise analüüsist, leiti puutumus võrdsete võimaluste, soolise võrdõiguslikkuse, ligipääsetavuse ja regionaalarengu teemadega, mistõttu panustavad toetatavad tegevused „Eesti 2035“ alasihi „Tegus inimene“ näitajatesse „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“, „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, „Ligipääsetavuse mõõdik“ ja „Tööjõus osalemise määr (15–74)“.

Punktis 1.5 sätestatakse toetuse andmise eesmärk, mis on luua eeldused tagasipöördujatele, uussisserändajatele ning eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele Eesti ühiskonnas lõimumiseks, sealhulgas kohanemiseks.

Punkt 1.6 sätestab, et eelnõu raames antav toetus ei ole riigiabi. Eelnõu punktis 3 nimetatud toetatavate tegevuste elluviimisega seotud kulude hüvitamine ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1, konkurentsiseaduse § 30 lõike 1 mõistes või vähese tähtsusega abi konkurentsiseaduse § 33 lõike 1 tähenduses. Konkurentsiseaduse § 30 lõige 1 sätestab, et riigiabiks loetakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõikes 1 sätestatud

⁶ 03.02.2023 seisuga avalikult avaldamata analüüs.

⁷ Eesti riigi pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“. <https://valitsus.ee/strateegia-cesti-2035-arengukavad-ja-planciering/strateegia>.

abi. Riigiabi konkreetset definitsiooni Euroopa Liidu toimimise leping ei anna, kuid artikli 107 lõike 1 järgi on riigiabi igasugune liikmesriigi või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust. Väheste tähtsusega abi hinnatakse samade kriteeriumide alusel kui riigiabi.

Meetme elluviija on Integratsiooni Sihtasutus. Tegemist on eraõigusliku juriidilise isikuga, kes täidab ministri käskkirja alusel haldusülesannet, milleks on meetmes nimetatud eelarve ulatuses tegevuste tegemine ja tulemuste saavutamise. Meetmes nimetatud tegevuste toetamine on osa Kultuuriministeeriumi põhimääruse § 4 punktis 1 nimetatud lõimumispoliitika elluviimisest. Suurem osa toetatavatest tegevustest ei ole (õppematerjalide, -videote koostamine; Andmevahetuslahenduse välja töötamine ja arendamine) majandustegevus. Koolituste puhul ei ole majandustegevus välistatud, kuid riigiabi reeglid ei kohaldu tegevuse kohaliku iseloomu tõttu. Teenuseid pakutakse tasuta ning need on suunatud ainult konkreetsele sihtgrupile. Seetõttu ei mõjuta tegevus liikmesriikide vahelist kaubandust.

Riigiabi ei anta ka teisel tasandil. Toetatavate tegevuste sihtgrupiks on füüsilised isikud ning sihtgrupile teenuse pakujad leitakse avaliku hankega riigihangete seaduses sätestatud korra alusel. Avalik hange korraldatakse läbipaistvalt, kontrollitavalt, proportsionaalselt ja mittediskrimineerival moel ning välditakse konkurentsi kahjustavat huvide konflikti. Toetuse abil pakutavad teenused on täielikult kohaliku iseloomuga, tasuta kättesaadavad ja suunatud ainult konkreetsele sihtgrupile. Teenused täidavad sotsiaalset eesmärki, mis on oma olemuselt mittemajanduslik. Seetõttu puudub mõju konkrentsile ja kaubandusele ning tegevused, mida toetatakse, ei mõjuta liikmesriikide vahelist kaubandust.

Punktis 1.7 sätestatakse, et toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega vastavalt rakenduskava „*Do no significant harm*“ („Ei kahjusta oluliselt“) analüüsile ega kahjusta oluliselt keskkonnanäesmärke Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artikkel 17 tähenduses. Toetatavad tegevused on kooskõlas „Eesti 2035“ strateegiaga ega hõlma selget kokkupuudet keskkonnanäesmärkidega. Koolitusi ja sündmusi korraldatakse võimaluse korral keskkonnahoidlikult⁹.

Punktiga 1.10 nimetatakse rakendusasutus ja rakendusüksus, mis on kindlaks määratud meetmete nimekirjaga. Rakendusasutus on Kultuuriministeerium ning rakendusüksus Rahandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluv Riigi Tugiteenuste Keskus, mis osutab keskvalitsuse asutustele keskselt teenuseid, muu hulgas täidab Euroopa Liidu struktuurivahendite korraldus- ja makseasutuse funktsiooni.

Eelnõu punktiga 2 sätestatakse terminid „uussisserändaja“, „eri keele- ja kultuuritaustaga inimene“ ja „tagasipöörduja“.

Eelnõu punktiga 3 sätestatakse toetatavad tegevused ning nende elluviijad, partnerid, tulemused, tegevuste kirjeldus ja elluviimise aeg ning sihtrühm. Iga toetatav tegevus

⁹ Abiks on Keskkonnaministeeriumi koostatud „Keskkonnahoidlike sündmuste juhend“, mis seisuga 03.02.2023 on avalikult avaldamata.

lisatakse struktuuritoetuse registrisse eraldi projektina. Kõikide toetatavate tegevuste raames elluviidavad tegevused on suunatud täiskasvanud inimestele.

Punktis 3.1 kirjeldatakse toetatavat tegevust **„Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumine“**. Kohanemisprogrammi¹⁰ „Settle in Estonia“ eesmärk on uussisserändajate rändeprotsessi ja kohanemise toetamine, tagades neile teadmised riigi ning ühiskonna toimimise, igapäevase eluolu, töö, õppimise ja perekonnaga seotud teemadel ning soodustades neil eesti keele oskust omandada.

Alategevuse „Kohanemist toetavate videomaterjalide väljatöötamine“ raames väljatöötatud videomaterjalid toetavad iseseisvat kohanemist Eestis ja aitavad kaasa kohanemisprogrammis „Settle in Estonia“ sätestatud õpiväljundite iseseisvale saavutamisele. Videod on vähemalt eesti, inglise ja vene keeles. Videote peamine lisandväärtus on kaheosaline – esiteks võimaldab see teavet viia võimalikult paljudele uussisserändajatele ka planeeritust suuremate rändetrendide korral, teiseks võimaldatakse kliendi vaates vajalikku teavet saada endale sobival ajal ja kohas ning vajaduse korral korduvalt.

Alategevuse „Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ eesti keele õppe B1-taseme õppematerjalide ning teadmiste testide, sealhulgas veebipõhiste testide väljatöötamine“ raames väljatöötatud B1-taseme materjalid loovad aluse B1-tasemel eesti keele kursuste pakumiseks. Kuna välismaalaste seadus näeb pikaajalise elaniku elamisloa puhul ette ka integratsiooninõude täitmist, milleks on muu hulgas B1-tasemel eesti keele oskus, võimaldab selle taseme lisamine kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ koolitustele välismaalastel nõuet täita.

Kohanemis-, sealhulgas videokoolituste, ning eesti keele õppe pakkumine ja teavitustegevuste korraldamine toetavad soovitud õpiväljundite omandamist nii juhendatud kui ka iseseisva õppe vormis. Kuigi Politsei- ja Piirivalveamet edastab kutse kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ kõigile automaatselt, on oluline, et teenusest oleksid teadlikud ka uussisserändajate kutsujad välismaalaste seaduse tähenduses ning nad saaksid omakorda toetada otsese sihtrühma teadlikkust teenusest ning seeläbi suurendada osalejate hulka.

Koolitus- ja metoodiliste materjalide, sealhulgas loodud videomaterjalide vahehindamise ja uuendamise ning uute materjalide koostamise raames hinnatakse kohanemiskoolituse kõikide moodulite ja keeleõppe sisu ning metoodiliste materjalide aja- ja asjakohasust ning hindamise tulemuste põhjal uuendatakse või koostatakse lisamaterjale. Tegevuse peamine eesmärk on hinnata materjalide aja- ja asjakohasust ning teha neis vajalikud muudatused, et toetada uussisserändajate iseseisvat toimetulekut. Erinevad globaalsed kriisid võivad mõjutada sisserändajate profiile ja vajadusi sihtriigi teenustes ning samuti muutuvad aja jooksul kohanemist toetavad riigi ja kohaliku tasandi teenused. Selleks, et kohanemisprogramm „Settle in Estonia“ kannaks oma peamist eesmärki ehk annaks riigiinfot iseseisvaks toimetulekuks, on oluline veenduda programmi aja- ja asjakohasuses. Koolitustegevuste korraldamisel ja koolitusmaterjalide väljatöötamisel arvestatakse võimalike puuetega osalejate vajadustega – näiteks esitatakse subtiitrid ja kirjeldatakse pilte tekstiliselt. Koolituste käigus kaetakse võrdsete võimaluste, sealhulgas meeste ja naiste võrdõiguslikkuse temaatikat läbivat, see on üks kohanemisprogrammi sisuline osa.

¹⁰ Siseministri 13. augusti 2014. aasta määrus nr 34 „Kohanemisprogramm“.

Kohanemiskoolituste kommunikatsioon ja sisu on planeeritud üles ehitada nii, et sinna jõuaksid pererändega saabujad ja nad saaksid sealt endale olulise sisu. Kuna 90% pererändega saabujad on naised, lähtutakse sellest nii kommunikatsioonis kui ka sisus. Sihtrühmale on tutvustatud Eestis kehtivaid, sealhulgas töötamisega seotud seadusi. Seeläbi on inimesed teadlikud töö- ja puhkeaja ning lepingutega seotud tingimustest, mis vähendab muu hulgas riski tööalaseks diskrimineerimiseks.

Koolitus- ja metoodiliste materjalide lõpphindamise ja materjalide muutmise raames muudetakse kohanemiskoolituste kõikide moodulite ja keeleõppe sisu ning metoodiliste materjalide aja- ja asjakohasust. Tegevuse peamine eesmärk on hinnata materjalide aja- ja asjakohasust ning teha neis vajalikud muudatused, et toetada uussisserändajate iseseisvat toimetulekut. Kuna nii sisserändajate profiil kui sellest lähtudes ka nende vajadused võivad muutuda, on oluline sellega koolituste korraldamisel arvestada. Samuti on tagatud soostereotüüpide vältimine koolitus- ja metoodilistes, sealhulgas keeleõppematerjalides. Ligipääsetavus tegevustele tagatakse liikumis-, kuulmis- ja nägemispuude lõikes.

Toetataval tegevusel on mõju regionaalsele tasakaalustatusele. Tegevustega tagatakse, et uussisserändajatel on teenus kättesaadav üle Eesti, toetades ka nende sisserändajate osalemist tegevustes, kes asuvad Tallinnast, Tartust või Narvast väljas. Tegevuste planeerimisse kaasatakse kohalik tasand.

Toetatava tegevuse elluviimise periood on võrreldes teiste tegevustega (01.01.2023 kuni 30.06.2029) lühem, sest koolitustegevused lõpevad traditsiooniliselt kevadel.

Punktis 3.2 kirjeldatakse toetatavat tegevust „**Andmevahetuslahenduse (sh infoplatvormi) edasiarendus ja rakendamine**“. Tegemist on elamis- ja töölubade registri alamandmekoguga, mis sisaldab järgmisi andmeid:

- 1) kohanemisprogrammi osalema suunamise aeg;
- 2) kohanemisprogrammi uuesti osalema suunamise aeg;
- 3) isiku kohanemisprogrammis osalemise sooviavalduse registreerimise aeg;
- 4) isiku kohanemisprogrammis mitteosalemise sooviavalduse registreerimise aeg;
- 5) andmed kohanemisprogrammi moodulites ja keeleõppes osalemise õiguse kohta;
- 6) andmed kohanemisprogrammi moodulites ja keeleõppes osalemise, mitteosalemise ja õppe läbimise kohta ning nendes osalemise ja nende läbimise aeg.

Punktis 3.2.4 sätestatakse tegevuse tulemus, et edasi on arendatud andmevahetuslahendus (sh infoplatvorm), see on rakendatud ning Eestisse elama asunud uussisserändajad on automaatselt suunatud osalema kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“. Lisaks on olemas aja- ja asjakohane info selle programmi läbimiste kohta – andmevahetuslahendus võimaldab poliitikakujundajal veenduda, kes teenustes peamiselt osalevad ning milline sihtrühm vajab sinna rohkem suunamist.

Andmevahetuslahenduse edasiarenduste käigus tehakse andmevahetuslahenduse rakendamiseks vajalikud arendused. Muu hulgas luuakse koolitusmoodulisse IT-lahendus, mis tagab B1-taseme eesti keele õppe kursuse korraldamise valmisoleku ning videomaterjalide haldamise võimekuse. Elluviija kirjeldab vajaduspõhiselt äriprotsessid partneri Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (edaspidi *SMIT*) teenuse omanikule, kes hindab seejärel arhitektuuri- ja arendusvajadusi. Sellele järgneb alategevus, millega elluviija tellib partnerilt arendustöid, lähtudes kohanemisprogrammi „Settle in

Estonia“ pakkujate ja sihtrühma vajadustest. See omakorda tagab vajaduspõhise andmevahetuslahenduse toimepidevuse.

Lisaks toetatava tegevuse sihtrühmale, kelleks on täiskasvanud uussisserändajad, on tegevused suunatud ka sidusrühmale, kelleks on peamiselt uussisserändajate kutsujad välismaalaste seaduse tähenduses ning erinevad avalike teenuste pakkujad. Neile suunatud osa infoplatvormis kujutab endas ülevaadet nii kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ sisust ja eesmärgist kui ka teistest kohanemist toetavatest teenustest.

Infoplatvormis esitav info arvestab eri sotsiaalsete rühmade vajaduste ja eelistustega ning on vajaduse korral ligipääsetav liikumis-, kuulmis- ja nägemispuudega inimestele.

Punktis 3.3 kirjeldatakse toetatavat tegevust „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused“.

Punktis 3.3.4 sätestatakse „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused“ alategevused. Alategevuste arendamisprotsessi kaasatakse erialaeksperte ning tegevuste tutvustamiseks ja sihtgrupini jõudmiseks korraldatakse teavitustegevusi. Analüüsitakse sihtgrupile pakutavaid tegevusi eesmärgiga hinnata tegevuste vastavust sihtgrupi vajadustele ning vajaduse korral parendada tegevusformaate.

Alategevuse 3.3.4.1 „Tööjõulähetusprogrammi pakkumine keeleõppe eesmärgil“ raames uuendatakse 2000. aastal loodud tööjõulähetuste mudelit, lähtudes tööturul toimunud muutustest ning töandjate ja töötajate vajadustest. Selle tulemusena töötatakse välja mitmest moodulist koosnev tööjõulähetuste mudel (sh lähetus kombineeritakse vajaduse ja võimaluse korral kaugtööga) ning selle tegevuste rakendamist toetavad juhised. Programmi tutvustamiseks korraldatakse infopäevi vms teavitustegevust ning selle rakendamisel pakutakse tuge, sealhulgas luuakse infomaterjale ja pakutakse nõustamist/mentorlust vms nii tööandjatele kui ka töötajale. Programmi pakutakse uuendatud tööjõulähetuste mudeli alusel, mille raames eri keele- või kultuuritaustaga muukeelse kollektiivi töötaja või tagasipöörduja lähetatakse mõneks nädalaks (ühes või mitmes osas) tööle eelistatult teise omavalitsuse piires asuvale ametikohale eestikeelses kollektiivis (nt haridustöötajad, siseturvalisuse valdkonna töötajad jt).

Alategevuses 3.3.4.2 „Praktikaprogrammi pakkumine avalikus sektoris eri keele- ja kultuuritaustaga, uussisserändajatest või tagasipöördujatest tudengitele, sealhulgas infopäevade või koolituste korraldamine tudengitele avaliku sektori tutvustamiseks ja praktikaootuste kujundamiseks“ kirjeldatakse praktikaprogrammi pakkumist avalikus sektoris. Programmi raames antakse eri keele- ja kultuuritaustaga, uussisserändajatest ja tagasipöördujatest tudengitele võimalus teatud perioodi vältel olla praktiliselt avaliku sektori asutustes, et tõsta tudengite huvi ning motivatsiooni siduda tulevikus oma karjäär avaliku sektoriga ja saada kogemus töötamisest eestikeelses keskkonnas. Praktika formaadid, mudelid ja seda toetavad tegevused töötatakse välja koostöös praktika pakkujatega. Lähtudes praktikantide ootustest ja vajadustest pakutakse erinevaid toetavaid tegevusi, näiteks infopäevi, koolitusi, Eesti kultuuri tutvustamist. Praktika toimub eesti keeles. Võimaluse korral korraldatakse praktika praktikantide tandemis, nii et selle üks liige on eesti keelt emakeelena või emakeele tasemel valdav tudeng ja teine eri keele- ja kultuuritaustaga, uussisserändajast või tagasipöördujast tudeng, kes täidavad osa praktikaülesandeid koos.

Punktis 3.3.4.3 sätestatud õppereise korraldatakse vajaduse korral praktikaprogrammis osalevate ministeeriumide ja nende haldusala asutuste ning tööandjate esindusorganisatsioonide esindajatele, samuti valdkonna ekspertidele praktiliste oskuste ja kogemuste omandamiseks Eestis ja teistesse Euroopa Liidu riikidesse.

Selleks, et arvestada võrdsete võimaluste horisontaalse põhimõttega, on tegevuse puhul tagatud teavitust tegevustes osalemiseks erinevates keeltes. Tegevustega seotud teavitustegevustes arvestatakse erinevate keelte ja kultuuride eripäradega ning sellega, et kultuuri- ja komberuumi tutvustamisel oleks tagatud mitmekesine ja tänapäevane lähenemine. Vajaduse korral analüüsitakse ja uuritakse eelnevate aastate kogemusi, et saada teada, kes on enim sarnastes tegevustes osalenud ning kas joonistub välja kindel osalejate või mitteosalejate sihtrühm. Sellest lähtudes tegevuste sisu vajaduse korral korrigeeritakse ja täiendatakse.

Punktis 3.4 kirjeldatakse toetatavat tegevust „**Eesti keele õpet toetavad tegevused ja kodanikuõpe**“.

Punktis 3.4.4 sätestatud alategevuste abil toetatakse eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste kohanemist eesti kultuuriruumis, aidatakse leida kontakte eestlastega ja pakutakse võimalusi suhelda eesti keeles.

Punktis 3.4.4.1 sätestatud keele praktiseerimist toetavad keskkonnad ja lahendused on näiteks eesti keele kohvikud ning eesti keele ja kultuuri tundmise klubid. Samuti arendatakse välja uued eesti keele õpet ja keele praktiseerimist toetavad formaadid ja lahendused, keskendudes A1-, A2- ja B1-keeleoskustaseme saavutamist toetavate õppetegevuste loomisele. Eesti keele kohvikud on eesti keele iseseisva õppe toe ja praktika võimalus neile, kes tahavad eesti keeles rääkida – täiendada sõnavara, harjutada iseseisvat õpet ning suhelda koos kaaslastega vabamas õhkkonnas igapäevastel teemadel. Keele ja kultuuri tundmise klubi on koht eesti keele praktiseerimiseks, keelebarjääridest vabanemiseks ja suhtlemisraskuste ületamiseks. Klubi on mõeldud eelkõige neile, kes juba oskavad eesti keelt, kuid kes vajavad veel julgustust ja tunnustust, et spontaanselt ja vabalt eesti keeles rääkida. Klubid pakuvad võimalust eesti keeles suhelda, meeldivalt aega veeta ja ennast harida. Võrreldes klassikalise keeletunniga on klubi kohtumised rikastatud suhtlemisolukordade ja mitteformaalse õppe elementidega, nagu õppekäikude või kohtumistega eesti keelt emakeelena rääkijatega.

Järgmised alategevused toetavad eesti keele majade keeleõpet ning keeleõpet eestikeelses keskkonnas. Punktis 3.4.4.2 sätestatud vabatahtlikke kaasavate toetavate tegevuste formaatide arendamine ja pakkumine, näiteks keelesõbra programmi laiendamine. Antud programm pakub eesti keele õppijatele võimaluse saada suhtluskeele praktikat vesteldes vabatahtlike eesti keele mentoritega e-kanalite kaudu. Keelesõbra programmi on kavas edasi arendada üksikisikute tasandil toimuvast suhtlusest süsteemsemale mudeldusele, kus kaasatud on nii üksikisikud kui ka organisatsioonid. Selleks koostatakse programmi juhend ja luuakse programmis osalevatele üksikisikutele ja organisatsioonidele toetavad materjalid ja tegevused ning käivitatakse nõustamissüsteem.

Punktis 3.4.4.3 on sätestatud haridusprogrammide loomine ja pakkumine kultuuri- ja spordiasutustes, järgides muu hulgas lihtsa eesti keele põhimõtteid (vt lihtsa eesti keele selgitust seletuskirja punktis 3.5.5.5).

Alategevus 3.4.4.4 „Eri kultuuri- ja vaba aja tegevuste pakkumine eesti keele õppe toetamiseks ning praktiseerimiseks“, hõlmab muu hulgas etendusasutuste, muuseumide ja näituste külastamist, ekskursioone ja/või väljasõite eestikeelse giidiga, spordi harrastamist, liikumist looduses, osalemist kultuuriüritustel, töötubasid, arutelusid jms. Alategevuse 3.4.4.5 „Täiskasvanute koostöö- ja keelelaagrite käivitamine jm keeleõpet ja eesti keele kasutamist toetavad tegevused“ raames korraldatakse keeleõpet toetavaid ja eesti keele praktiseerimist toetavaid tegevusi erinevate koostöötegevuste, näiteks keelelaagrite, erinevatel huvialadel tuginevate ja keeleõpet sisaldavate koostöötegevuste kaudu. Mitmekülgseid suhtluskeele praktiseerimise võimalusi pakutakse kõikidele keeletasemetele üle Eesti. Sündmused toimuvad nii veebis kui ka kontaktkohtumistena, nii erinevates linnades (Jõhvis, Kohtla-Järvel, Narvas, Pärnus, Sindis, Tallinnas ja mujal) kui ka väljasõitena.

Alategevuse 3.4.4.6 „Eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele riigikaitse- ja kodanikuõppe pakkumine, et tõsta nende teadlikkust Eesti riigist ja Euroopa Liidust“ raames antakse punktis 3.4.4.6.1 sätestatud materjalides teavet Eesti kodakondsuse taotlemise võimalustest, mis pakuvad tuge Eesti põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse eksamiks valmistumisel. Materjalid aitavad kujundada teadmisi, oskusi ja väärtusi, mis suurendavad kodakondsuseksamiks valmistumise protsessi vältel mittekodanikest eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste kodanikupädevusi, sealhulgas aitavad teadvustada erinevaid identiteete ja väärtustada ühist Eesti riigiidentiteeti. Lisaks arendatakse ning pakutakse tegevusi, mis toetavad ja jõustavad kodanikupädevuste ning riigiidentiteedi suurendamist.

Punktis 3.4.4.6.2 sätestatud tegevuste raames saadakse teadmisi kodanikuühiskonnast ja seal osalemise võimalustest, samuti tutvutakse Eesti kodakondsuse olemasolu eeldavate ametitega.

Punktis 3.4.4.6.3 sätestatud koolituse eesmärk on tõsta noorteorganisatsioonide juhtide, eestvedajate ja aktiivsete liikmete teadlikkust Eesti ühiskonnast, laiapõhjalisest riigikaitsest ja Euroopa Liidust. Koolitustel esinevad poliitikud, kõrgemad riigiametnikud, majandus- ja arvamusliidrid, kultuuri- ja haridustegelased jt.

Punktis 3.4.6 sätestatakse, et tegevuste sihtrühmad on eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed, uussisserändajad, tagasi pöördunud ja Eesti kodanikud.

Tegevuste planeerimisel ja rakendamisel analüüsitakse vajaduse korral, kas kumbki sugu on osalejate hulgas alaesindatud. Võimaluse korral mõeldakse lahendustele, et alaesindatud sugu paremini kaasata. Keeleõpet toetavad tegevused on kättesaadavad nii reaalajas kui ka e-õppena. Regionaalse tasakaalustatuse suurendamiseks korraldatakse suurem osa tegevusi Harjumaa (sh Tallinnas, Maardus, Paldiskis, Loksal) ning Ida-Virumaa linnades, kus on vähene eestikeelne suhtluskeskkond. Vajaduse korral tagatakse tegevustes osalejatele ligipääsetavus nelja peamise erivajaduse (liikumise-, kuulmise-, nägemise- ja intellektipuude) piires. Keeleõpet toetavate tegevuste täpsemat mõju regionaalarengule on plaanis uurida selle kaudu, milline on olnud sekkumise mõju nii eesti keele oskuse omandamisele kui ka eesti keele kasutuse aktiivsusele, aga ka, milline on keeleõpet toetavate tegevuste vastavus osalejate ootustele ja vajadustele ning kui võrd keeleõpet toetavates tegevustes osalemine mõjutab toimetulekut olulistes lõimumisega seotud valdkondades.

Punktis 3.5 kirjeldatakse toetatavat tegevust „**Avalikkuse teavitamine rände-, lõimumis-, sealhulgas kohanemistemadel**“.

Punktis 3.5.1.1 sätestatakse, et toetatava tegevuse elluviija on Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakond, mille ülesanded ministeeriumi põhimääruse kohaselt on tingimuste loomine Eestis elavate vähemusrahvuste ja hõimurahvaste kultuurielu arenguks ning nende lõimumiseks Eesti ühiskonda ning väljaspool Eestit elavate rahvuskaaslaste kultuurielu ja -tegevuse arendamise toetamine.

Punktis 3.5.2 sätestatakse, et partnerid on Riigikantselei ja Statistikaamet. Riigikantselei on valitud partneriks, sest ta vastutab riigiinfo teenuse ja üleriigilise strateegilise kommunikatsiooni eest, samuti tagab olukorrapildi inforuumi kohta. Statistikaamet on partner, sest ta on valitsusasutus, mis korraldab riikliku statistika tegemist ning pakub tarbijatele nii andmeid eri allikatest kui ka tuge andmete kasutamisel, visualiseerimisel ja levitamisel. Statistikaameti loodud juhtimislaudade rakenduse abil koondatakse ühte kohta valdkonna, piirkonna või arengukava kohta käivad andmed, mis esitatakse arusaadaval moel graafilisel kujul. Juhtimislaudade joonised annavad ülevaate tegevusvaldkonna olukorrast ja näitavad trende.

Punktis 3.5.5 on sätestatud toetatava tegevuse „Avalikkuse teavitamine rände-, lõimumis-, sealhulgas kohanemisteedel“ alategevused.

Punktis 3.5.5.1 sätestatud alategevuse „Eesti kultuurilist mitmekesisust tutvustavate tele- ja raadiosaadete, ristmeediaprogrammide ja kirjutavas meedias ilmuvate artiklite sarja loomine“ raames luuakse erinevates formaatides saateid, programme ja artikleid. Tegevus aitab eestlastel paremini mõista Eestis elavate teiste rahvuste kultuure ja kombeid ning teisest rahvusest inimestel olla paremini kursis Eesti ühiskonnas toimuvaga ja tunda end osana eesti kultuuriruumist.

Punktis 3.5.5.2 sätestatud tegevuse „Hoiakute kujundamiseks ja mõjutamiseks lõimumis-, sealhulgas kohanemisteede kohta kommunikatsiooni- ja turunduskampaaniate loomine“ käigus korraldatakse avalikkusele suunatud teavituskampaaniad. Tegevuse tulemusena on eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed neile pakutavatest lõimumis-, sealhulgas kohanemisteedetest teadlikud, kasvanud on teadlikkus nendest teenustest eestlaste seas ning ühiskonna liikmete hoiakud on lõimumist ja kohanemist toetavad.

Punktis 3.5.5.3 sätestatud tegevuse „Eesti erameediakanalite toimetuste võimestamine vene- ja ingliskeelse sisu arendamisel ning teadlikkuse tõstmine nendest kanalitest eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste hulgas“ raames toetatakse Eestis tegutsevaid erameedia kanaleid. Tegevuse tulemusena paraneb erameedia kanalite loodud sisu kvaliteet ning kasvab nende kanalite jälgijate arv. Uuringud näitavad, et meedial on oluline roll inimeste hoiakute kujundamisel, mistõttu on oluline, et Eestis elavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed saaksid infot Eestis ja maailmas toimuva kohta sõltumatute, mitmekesisiste, professionaalsete ja tasakaalustatud Eesti kanalite kaudu. Muukeelse meedia tootmine ei ole majanduslikult tasuv ja meediamajad ei suuda selleks vajaliku suurusega toimetusi iseseisvalt ülal pidada. Seetõttu on muutunud julgeolekuolukorras oluline toetada erameediakanalite vene- ja ingliskeelseid toimetusi.

Punktis 3.5.5.4 sätestatakse alategevus „Valitsusasutuste riigiinfo edastamise võimekuse parendamine vene ja inglise keeles ning avaliku sektori venekeelse kommunikatsioonivõrgustiku kujundamine“. Punktis 3.5.2.1 sätestatakse, et selle alategevuse viib ellu Riigikantselei.

Riigiinfo all mõistetakse teavet riiklike ning kohalike omavalitsuste asutuste pakutavate teenuste kohta, käitumisjuhiseid ja ohutusteavet kriisiolukordades tegutsemiseks, teavet Eesti Vabariigi toimimise aluspõhimõtete ja riigivalitsemise kohta, Eesti Vabariigi ametlikke seisukohti rahvusvahelisel tasandil toimuva kohta jm. Tegevuse raames paraneb riigiasutuste võimekus edastada riigiinfot vene ja inglise keeles ning oluline info riigi teenuste ja toimise kohta jõuab rohkemate inimesteni. Venekeelsesse kommunikatsioonivõrgustikku hakkavad kuuluma riigiasutuste venekeelse kommunikatsiooni spetsialistid. Võrgustiku eesmärk on riigiasutuste vaheline infovahetus ja tõhusam koostöö venekeelse kommunikatsiooni suunal. Eraldi tähelepanu alla võetakse kommunikatsioonitegevused Ida-Virumaa suunal, sest seal elab kõige rohkem venekeelseid inimesi, kellel on väike eesti keele oskus ning kelle usaldus riigiinstitutsioonide vastu on teistes regioonides elavate inimeste omast väiksem.

Punktis 3.5.5.5 sätestatud alategevuse „Lihtsas eesti keeles uudiste tootmise ja edastamise võimekuse loomine“ käigus leitakse meediavaldkonnast partner, kes juba olemasolevas uudisteportaalis loob alamlehe uudiste edastamiseks lihtsas keeles ning tagab uudiste igapäevase koostamise. Lihtsas keeles teksti võib defineerida (ingl k *easy-to-read* või *easy language*, soome k *selkokieli*) kui teksti, mis on kompaktne, võimaluse korral võõrsõnadeta, terminid on seal asendatud lihtsate sünonüümidega, sisu on edasi antud lühitektstiga, keerulisemad sõnad on kirjutatud sidekriipsudega, et lugeja mõistaks sõnatüve. Tegevuse tulemusena paranevad eesti keelt A2–B1-tasemel oskavate inimeste võimalused saada teavet Eestis toimuva kohta eesti keeles.

Punktis 3.5.5.6 sätestatud alategevuse „Vene- ja ingliskeelse kvaliteetse sisu tagamiseks ajakirjanikele, ajakirjandust ja/või kommunikatsiooni õppivate tudengitele koolituse pakkumine“ tulemusel paranevad tudengite ja ajakirjanike oskused luua professionaalset ning kvaliteetset sisu vene ja inglise keeles. Tegevuse raames pakutakse sihtrühmale koolitusi, seminare ja õppereise.

Punktis 3.5.5.7 sätestatud alategevuse „Laiemale avalikkusele ja rände ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuste tutvustamine“ raames on planeeritud lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuste tutvustamiseks reklaammaterjalide tootmine, infomaterjalide loomine, tõlkimine ja levitamine, visuaalse identiteedi loomine ning muud turundustegevused, mis aitavad tutvustada laiemale avalikkusele lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuseid.

Alategevuse 3.5.5.8 raames töötab partner Statistikaamet välja avalikkusele mõeldud veebipõhise tööriistakasti rände- ja lõimumisalase kommunikatsiooni tõhustamiseks. Rändevaldkonna statistika kättesaadavuse parandamiseks ja statistika paremaks visualiseerimiseks tellitakse Statistikaametilt veebipõhine tööriistakast, mis teeb valdkondliku teabe hõlpsasti kättesaadavaks poliitikakujundajatele, uurijatele ja avalikkusele. Samuti tellitakse Statistikaametilt lõimumis-, sealhulgas kohanemisvaldkonna arengudokumendist „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisprogrammist 2023–2026 lähtuvad juhtimislauad. Sinna koondatakse programmi mõõdikud ning muu arengukava ja programmi elluviimiseks vajalik statistiline teave.

Punktis 3.5.5.9 sätestatud tegevus „Ristmeediaprogrammide ning kommunikatsiooni- ja turunduskampaaniate tulemuslikkuse ja mõju hindamine (esimene 2025. aastal ja teine 2029. aastal)“ on otseselt seotud punktidega 3.5.5.1 ja 3.5.5.2. Selle raames hinnatakse

korraldatud programmide ja kampaaniate mõju ja tulemuslikkust.

Punktis 3.5.7 sätestatakse, et toetatava tegevuse sihtrühmad on eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed, sealhulgas uussisserändajad, tagasipöördunud ja Eesti kodanikud. Nende hulka kuuluvad ka ajakirjanikud ning ajakirjanduse ja/või kommunikatsiooni eriala üliõpilased, kellele pakutakse alategevuse 3.5.5.6 raames koolitusi lõimumis- ja kohanemisteenuste kohta.

Nimetatud tegevus ja selle alategevused mõjutavad otseselt võrdsete võimaluste edendamist ja võrdset kohtlemist. Tegevuste abil suurenevad eesti keelt mittevaldavate inimeste võimalused saada riigiinfot. See tähendab, et nad saavad teavet riiklike teenuste kohta, käitumisjuhiseid ja ohutusteavet kriisiolukordades tegutsemiseks, teavet Eesti Vabariigi toimimise aluspõhimõtete ja riigivalitsemise kohta ning vene- ja ingliskeelset teavet selle kohta, millised on Eesti Vabariigi ametlikud seisukohad rahvusvahelisel tasandil toimuva kohta. Selleks võimestatakse riigiasutusi looma riigiinfot vene ja inglise keeles, toetatakse avalikke ja erakanaleid, et nad edastaksid ja looksid sisu vene ja inglise keeles. Ristmeediaprogrammide ning reklaamikampaaniate mõju ühiskonna liikmetele uuritakse perioodi jooksul kaks korda, st vajaduse korral saab tegevusi perioodi jooksul korrigeerida, et eesmärki saavutada.

Tegevustel on ka puutumus soolise võrdõiguslikkusega. Nendeks on planeeritud avalikkusele suunatud artiklite sarjad, raadio- ja telesaated, ristmeedia kampaaniad ning sotsiaalreklaamikampaaniad positiivsete lõimumis- ja kohanemishoiakute kujundamiseks, mille kaudu saab edastada soolist võrdõiguslikkust edendavaid sõnumeid ja vähendada soostereotüüpe ühiskonnas.

Loodavates turundussõnumites, esitlustes, trükistes, reklaami- ja pildimaterjalis välditakse soostereotüüpseid väiteid ja kuvandeid ning diskrimineerivaid hoiakuid meeste ja naiste suhtes. Ühe tegevusena luuakse Statistikaameti veebis rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisalased juhtimislauad, kus statistikat kuvatakse ka soopõhiselt. Kvaliteetseid soopõhiseid andmeid saab kasutada sootundlikumate otsuste tegemiseks ja poliitika kujundamiseks selles valdkonnas. Ligipäätavuse paremaks tagamiseks on planeeritud lihtsas keeles uudiste tootmise toetamine, mida saavad tarbida ka intellektipuudega inimesed. Regionaalarengu seisukohalt võetakse nende tegevuste puhul eraldi tähelepanu alla kommunikatsioonitegevused Ida-Virumaa suunal, sest seal elab kõige rohkem venekeelseid inimesi, kellel on väike eesti keele oskus ning kelle usaldus riigiinstitutsioonide vastu on madal.

Eelnõu punkt 4 nimetab seireks ja hindamiseks kasutatavad meetmete nimekirjas nimetatud ja/või TAT-i spetsiifilised näitajad ja sihttaseme(d). Lisaks selgitatakse näitajate sisu ja näitajate saavutustasemetega allikat.

Toetatav tegevus 3.1 „**Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumine**“ panustab meetmete nimekirja väljundnäitajasse „Kohanemisprogrammis osalejate arv“, mille raames loetakse kokku kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ osalejate koolituskordi. Vahesihhtaseme ja sihttaseme arvutamise puhul on silmas peetud rakendamise algust 2023. aastal ning sisserände prognoosi. Sisserändajate osakaalu arvutamisel on enim rõhku pandud nõrgemas sotsiaalmajanduslikus olukorras olevatele uussisserändajatele (nende sihtimisele ja kõnetamisele, nt pererändega saabujatele).

TAT-i spetsiifilised näitajad on portaalis registreerunud külastajate arv ja uussisserändajate osakaal, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulekuks on paranenud. Eesti on alates 2015. aastast positiivse rändesaldoga riik, mis tähendab, et siia tuleb elama rohkem inimesi, kui siit lahkub. Esimest korda väljastatud tähtjaliste elamislubade arvud on viimastel aastatel olnud 5984 (2019. a), 4719 (2020. a), 6087 (2021. a) ja 5989 (2022. a). Lisaks on Euroopa Liidu kodanikud elukoha registreerimisega omandanud elamisõiguse järgnevalt: 4018 (2019. a), 3752 (2020. a), 3959 (2021. a) ja 3660 (2022. a). Rändeliigiti on uussisserändajatele enim esmaseid tähtjalisi elamislube väljastatud pererände alusel, millele järgneb tööranne. Kuna välismaalaste seadus seab ka sisserändaja kutsujale (tööandjale, õppeasutusele, pereliikmele) kohustused, et toetada tema iseseisvat toimetulekut, ei ole alust eeldada, et kõigil uussisserändajatel on riigiinfo järgi sarnane vajadus. See tähendab, et organisatsioonid (tööandjad, õppeasutused) on iseseisvat toimetulekut toetavate tegevuste puhul enamasti kogenenumad ning võimelised uussisserändajatele tuge pakkuma. Sellest tulenevalt on peamine sihtrühm kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ koolitustel pererändega saabunud uussisserändajad. Sihttaseme prognoos põhineb siiski laiemal rändeskoobil, et luua inimestele võimalusi kohanemisprogrammis osaleda.

Seega on sihttaseme kalkulatsiooni alus senise esmase elamisloa või õiguse omandanud isikute arvu kasv 5% aastas, kuid arvestatud on ka asjaoluga, et kohanemisprogrammile „Settle in Estonia“ lisandub kõrgema algtaseme keeleõpe (B1), mille pakkumine on kallim. Lisaks algab üleminek eestikeelsele haridusele, mis tähendab, et nõudlus keeleõppe järele kasvab niigi kõrge nõudluse juures veelgi. Samas kulutõhususes annab sihttaseme tõusu võimaluse iseseisva õppe lisandumine teenuste skoopi (teemamoodulite puhul). Seega on oodatud sihttaseme tõus aastas u 5%.

Aasta	2019	2020	2021	2022	2023
Esimest korda elamisloa või -õiguse omandanud isikute arv	10 002	8471 (COVID-i mõju)	10 046	9 649	11 075 (+5% kasv)
Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ läbinud isikute arv	2073	1950	2247	2542	2559

Tulemusnäitaja „Kohanemisprogrammi koolituse(d) läbinud uussisserändajate osakaal, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulekuks on paranenud“ sihttaseme 90% aluseks on asjaolu, et tegemist on spetsiifiliselt uussisserändajatele disainitud teenusega. See tähendab, et arvesse on võetud otsese sihtrühma vajadusi ja eelistusi, mis toob kaasa ootuse, et sihttase tõuseb kõrgele tasemele. Lisaks on planeeritud teenust perioodi vältel hinnata ning viia ellu aja- ja asjakohaseid parandusi. Sellest lähtudes on kõrge tulemusnäitaja sihttase ainuvõimalik. Enesehinnangulise teadmiste paranemise tagasiside korjamiseks luuakse tagasiside vorm.

Toetatav tegevus 3.2 „**Andmevahetuslahenduse (sh infoplatvormi) edasiarendus ja rakendamine**“ panustab meetmete nimekirja väljundnäitajasse „Kohanemisprogrammi suunatud välismaalaste arv“, mille raames loetakse kokku andmevahetusprogrammi kaudu Eestisse elama asunud uussisserändajad, kes on automaatselt suunatud osalema kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“. Vahesihttaseme ja sihttaseme arvutamise puhul tugineti täiskasvanute rändetrendidele.

TAT-i spetsiifiline näitaja on toimivate andmevahetuslahenduste arv. Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ suunatakse esmase elamisloa või -õigusega välismaalasi, kelle kohta kogutakse andmeid rahvastikuregistris (Euroopa Liidu kodanikud) ja elamis- ja töölubade registris (kolmandate riikide kodanikud). Tegemist on SMIT-i arendatavate andmekogudega. Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ suunamiste ja läbimiste kajastamiseks on arendatud infosüsteem elamislubade ja töölubade registri kohanemisprogramm lühendiga UUSSR, mille volitatud töötaja on samuti SMIT. Seega on tegevuse toimepidevuse ja uute arenduste (uus keeletase (B1), iseseisev õpe) tagamiseks oluline keskenduda olemasoleva andmevahetuslahenduse edasisele arendustele. Sihttasemeks antud tegevuse kontekstis on toimiv andmevahetuslahendus, mis tähendab, et suunamised kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ toimuvad aja- ja asjakohaselt.

Toetatav tegevus 3.3 „**Eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet toetavad tegevused**“ panustab meetmete nimekirja väljundnäitajasse „Tööjõulähetusprogrammis osalejate arv“, kus loetakse kokku isikud, kes on programmis osalenud. Tööjõulähetustes osalejate statistikat peetakse isiku põhjal, mille tunnuseks on osaleja isikukood. TAT-i spetsiifilise tulemusnäitaja „Tööjõulähetusprogrammi läbinute arv“ hulka loetakse isikud, kes on programmi täis mahus läbinud. Tööjõulähetusprogrammis osalemine eeldab töö- ja eraelu ühitamise kombineerimist ning selle programmi läbimiseks peavad vajalikud eeldused saavutatud olema (nt tööülesannete jagamine kolleegidega, võimalus perest eemal viibida). Osalejateks loetakse tööjõulähetusprogrammi mudeli eri osades osalenud sihtrühma esindajaid. Tööjõulähetuste mudel koosneb erinevatest moodulitest (nt lähetusteks ettevalmistus, keeleõppe moodul, kultuuri moodul, lähetused). Koos tööjõulähetuste mudeli täiendamise ja uute vormide lisandumisega täpsustatakse ka sihtrühma programmi sisenemise eelduste loetelu, mis võib valdkonniti olla erinev (nt eesti keele oskuse lähtetase, lähtekohad tööjõulähetuse pikkusele).

Tööjõulähetuses osalemise kulu ühe inimese kohta on u 3000 eurot, mis sisaldab lähetusega seonduvaid transpordi-, majutuse-, keeleõppe-, kultuurilise sotsialiseerumise jt kulusid. Vahe- ja sihtasemete kalkulatsioonid tuginevad varasematele kogemustele ja on indikaatiivsed, kuivõrd hindade kasv on olnud märkimisväärne ja edasist inflatsiooni on keeruline prognoosida. Tööjõulähetusprogramm teise keele- ja kultuurikeskkonda aitab luua eeldused püsivateks muutusteks lõimumise teekonnal (nt keelebarjääride ületamine, eestikeelse kultuuriruumiga tutvumine ning kontaktide kujunemine eestlastega). Alguses panustatakse tööjõulähetuste mudeli uuendamisele ning koos sellega alustatakse tööjõulähetuste vormide testimist, mistõttu on esimesel paaril aastal kuni vahesihhtasemeni 2024. aastal oodatav väljundnäitaja proportsionaalselt madalam, kui rakendamise järgnevatel aastatel. Tööjõulähetuste programmis osaleb rohkem inimesi, kui selle täismahus (100%) läbib. Algusaastatel võib programmi läbinute hulk olla vaid 2/3 osalejatest, sest mudeli uuendamise raames alles otsitakse parimaid lahendusformaate. Lõppeesmärk on, et läbinuid on 70% ehk 840 isikut.

TAT-i spetsiifilise väljundnäitaja „Praktikakohtade arv avalikus sektoris“ rakendamise alguses analüüsitakse varasema praktika kogemusi ja kujundatakse toimemudelid. Praktikakohti pakutakse erinevate mudelite alusel, milleks võivad olla lühemad, nn töövarjutamise tüüpi programmid, aga ka pikemad, kaks kuni kolm kuud kestvad praktikad. Lühema praktika eesmärk on propageerida avalikus sektoris töötamise võimalusi ja kujundada seal töötamise mainet. Pikema praktika eesmärk on pakkuda töökogemust ja kujundada praktilisi oskusi tööturul konkureerimiseks. Lühemaid ja pikemaid praktikaid

pakutakse toetatava tegevuse raames proportsionaalselt. Lisaks korraldatakse praktikate propageerimiseks ja avalikus sektoris töötamise tutvustamiseks seminare, mille raames saab erinevates valdkondades praktiseerida. Vahesihhtaseme saavutamise aasta lõpuks pakutakse avalikus sektoris praktikakohti 50 inimesele. Praktikakohtadena loetakse ka töövarjupäevi. Kokku korraldatakse vähemalt 350 praktikat avalikus sektoris.

Tööjõulähetuste mudel on Eestis esimest korda välja töötatud 2000. aastal, mil mudeli testimisega koos asuti pakkuma ka tööjõulähetusprogramme. Tööjõulähetuste rakendamiseks uuendatakse tööjõulähetuste mudelit, kasutades teenusedisaini tehnoloogiaid ning arvestades tööturul toimunud muudatusi. Tehnoloogia kiire areng, hea internetiühendus ja tööülesannete digiteerimine aitab kaugtöö tegemisele oluliselt kaasa. 2020. aasta teises kvartalis tegi Eestis kaugtööd ligi 200 000 inimest, s.o 1/3 kõigist hõivatutest (Eesti Panga tööturu ülevaade 2021). Seepärast vajab mudel uuendamist ja uute tööjõulähetuste formaatide kujundamist, mis oleksid paremini kooskõlas tänapäevaste töötamisvõimalustega. Toetatava tegevuse raames kujundatakse uusi tööjõulähetuse formaate, testitakse neid ning vajaduse korral täiendatakse mudelit erinevate praktikatega. Mudel uuendatakse vahesihhtaseme saavutamise aasta lõpuks.

TAT-i spetsiifilise tulemusnäitajaga „Tööjõulähetusprogrammi läbinute hinnang konkurentsivõime paranemisele ühiskonnas“ mõõdetakse tööjõulähetusprogrammi läbinute hinnangut oma konkurentsivõime paranemise kohta. Koos tööjõulähetuste mudeli uuendamisega töötatakse välja osalejate ja läbinute tagasisidestamise vormid, millega hinnatakse tööjõulähetusprogrammi mõjusust.

Toetatav tegevus 3.4 „**Eesti keele õpet toetavad tegevused ning kodanikuõpe**“ panustab rakenduskava ja meetmete nimekirja väljundnäitajasse „Lõimumisvaldkonna keeleõpet toetavates tegevustes osalejate arv“ ning tulemusnäitajasse „Lõimumisvaldkonna keeleõpet toetavate tegevuste läbinute arv“. Väljundnäitaja raames loetakse kumulatiivselt kokku keeleõpet toetavates tegevustes osalejate osaluskordi. Vahesihhtaseme ja sihttaseme arvutamisel on tuginetud struktuurifondide (edaspidi SF) perioodi 2014–2020 sarnaste tegevuste kogemusele, mille alusel on osaluskorra maksumuseks kujunenud keskmiselt 1200 eurot (sh administreerimiskulud) ja arvutatud osaluskordade arv toetatava tegevuse eelarvest. Kalkulatsioonid tuginevad varasematele kogemustele ja on indikatiivsed, kuivõrd hindade kasv on olnud märkimisväärne ja keeruline on prognoosida edasist inflatsiooni. Tulemusnäitaja raames mõõdetakse lõimumisvaldkonna keeleõpet toetavates tegevustes osalejate osaluskordi kumulatiivselt. Sihttaseme seadmisel on lähtutud SF perioodi 2014–2020 kogemusest, et kõikidest keeleõpet toetatavates tegevustes osalenutest läbis koolituse 80%.

Riigikaitse ja kodanikuhariduse teemalistes koostöötegevustes osalemise vahesihhtaseme ja sihttaseme arvutamisel on tuginetud SF perioodi 2014–2020 lõimumisalaste koostöötegevuste (peamiselt konverentside, foorumite, seminaride, arutelude ja õppereiside; sihtrühm vanusegrupis 17–26 aastat) kogemusele. Mõõdikuga mõõdetakse riigikaitse ja kodanikuhariduse teemalistes koostöötegevustes osalejate arvu, mis kogutakse regulaarse aruandlusega. Kalkulatsiooni aluseks on ürituste summeritud eelarved jagatud kogu osalejate arvuga. Tegevuste elluviimisel võib printsipiiks olla kogu ürituse terviklik rahastamine, aga ka osaline, s.o üritusest vaid riigikaitse ja kodanikuhariduse teemaliste osade rahastamine. Seetõttu ei kujune tegevuste rahastamisel konkreetset ühiku hinda, sest koostöötegevuste formaadid ja kestused on erinevad, arvestuse alus on varasematest kogemustest orienteeruv

aritmeetiline keskmine. Tegevuses soodustatakse erinevate formaatide rakendamist, et seeläbi kaasata võimalikult laia sihtrühma.

TAT-i spetsiifilise tulemusnäitajaga „Tegevustes osalenute hinnang eesti keele oskuse ja konkurentsivõime paranemisele ühiskonnas“ mõõdetakse tegevustes osalejate hinnangut oma eesti keele oskuse ja ühiskonnas konkurentsivõime paranemisele. Hinnang kogutakse koostöötegevuste tagasiside vormis. Riigikaitse ja kodanikuhariduse teemalistes koostöötegevustes on rõhuasetus eesti keele praktiseerimisel ja ühiskonnas oma konkurentsivõime arendamisel. Sellest olenemata ei pruugi kõik osalejad kogeda, et nende hinnang eesti keele oskusele ja konkurentsivõimele on paranenud, kui ürituse formaat seda esmatähtsaks seadnud ei ole. Näiteks võib koostöötegevuse sihiks olla riigikaitse aspekt, mida on vajalik edasi anda sihtrühma emakeeles või vahenduskeele kaudu ja mis otseselt ei mõjuta konkurentsivõimet, vaid toetab ühiskondlikku kaasatust. Keeleoskuse ja konkurentsivõime paranemine eeldab pikemaajalist tegevust, mida kõik koostöötegevused ei paku, mistõttu ei ole võimalik tagada, et kõigi osalejate eesti keele oskus ja konkurentsivõime paraneb.

Toetatav tegevus 3.5 „**Avalikkuse teavitamine rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisteedadel**“ panustab meetmete nimekirja väljundnäitajasse „Sotsiaalreklaamkampaniate ja ristmeediaprogrammide arv“. Tuginedes SF perioodi 2014–2020 kogemusele on ühe eesti-, vene- ja ingliskeelse kampaania ja/või ristmeediaprogrammi hinnanguline maksumus ligikaudu 300 000 eurot. Kuna selle toetatava tegevuse raames viiakse ellu ka muid tegevusi, siis on võimalik teha kolm ristmeediaprogrammi ja kolm sotsiaalreklaamkampaniat.

TAT-i spetsiifilise tulemusnäitaja raames mõõdetakse Eesti elanike valmisolekut toetada teistest riikidest saabunud inimeste kohanemist Eesti eluga. Saavutustaseme allikaks on elluviija aruanded, kuid selle näitaja andmestik pärineb Siseministeeriumi regulaarselt tehtavast siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringust. Hoiakute muutmine on aeganõudev protsess, mistõttu suurt näitaja kasvu oodata ei ole.

Eelnõu punktis 5 sätestatakse toetatavate tegevuste abikõlblik periood, mis on 01.01.2023 kuni 31.10.2029. Abikõlblikkuse periood peab jääma rakenduskava abikõlblikkuse perioodi Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) § 15 lõike 1 punkti 2 alusel ning olema ajavahemikus 2021. aasta 1. jaanuar kuni 2029. aasta 31. detsember.

Eelnõu punkt 6 sätestab toetatavate tegevuste eelarved, tuues välja finantsallikate (Euroopa Sotsiaalfond+ toetuse, riikliku kaasfinantseeringu ja omafinantseeringu) mahud ja proportsioonid. Omafinantseeringut elluviijatelt ja partneritelt ei nõuta. Toetatavate tegevuste eelarved on kooskõlas meetmete nimekirja meetme 21.4.7.5 „Lõimumist, sealhulgas kohanemist toetav Eesti“ summa ja jaotusega.

Toetatavate tegevuse detailne tegevuskava ja eelarve kinnitatakse igal aastal kultuuriministri käskkirjaga (TAT-i punktid 9.3.1 ja 9.3.2).

Eelnõu punkt 7 sätestab, millised kulud saab lugeda abikõlblikeks ja millised mitte. Abikõlblike ja abikõlbmatute kulude kindlaksmääramisel tuleb lähtuda muu hulgas ühendmäärusest.

ÜSS-i §-s 15 sätestatakse kulu abikõlblikuks lugemise üldised põhimõtted ning kirjeldatakse, milliste tunnuste esinemisel loetakse kulu põhjendatuks. Kulu on põhjendatud, kui see on sobiv, vajalik ja tõhus ette nähtud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning tekib toetatavate tegevuste käigus. See avaldub põhjendatuse nõude kaudu ehk peab olema tuvastatav põhjuslik seos, millest saab järeldada, et kulu on tekkinud projekti eesmärkide ja kavandatud tulemuse saavutamiseks tehtavate asjakohaste toetatavate tegevuste käigus. Kulu on sobiv, kui see vähemalt soodustab tulemuste saavutamist. Kulu on vajalik, kui tulemust ei ole võimalik saavutada muu kuluga, mis on vähemalt sama tõhus. Kulu on tõhus, kui selle maksumus kajastab parimat võimalikku suhet kasutatud vahendite ja saavutatud tulemuste vahel. Kulude tekkimine ja tasumine peab jääma eelnõuga konkreetsele toetatavale tegevusele seatud ajaperioodi.

Ühendmääruse § 17 punkti 8 kohaselt on kaudsed kulud abikõlblikud ainult ühtse määra alusel. **Punkt 7.2.1.1** sätestab TAT-i raames iga toetatava tegevuse kaudse kulu. Kaudsed kulud moodustavad 7% iga toetatava tegevuse ehk projekti otsestest kuludest. Projekti kaudsed kulud on kulud, mis ei ole otseselt seotud projekti sisutegevuse ehk toetatava tegevuse rakendamisega, vaid abistavad sisutegevuse tegemist. Elluviija administreerimistegevustega seotud personalikulud ja üldkulud ehk halduskulud on abikõlblikud ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada rakendusüksusele kaudsete kulude kuludokumente ja kulude tasumist tõendavaid dokumente. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektiauditi käigus. Kui kulu arvestatakse ja hüvitatakse ühtse määra raames, siis selline kulu ei kuulu hüvitamisele tegeliku kuluna kuludokumendi (arve) alusel, sest vastasel korral oleks tegemist topeltfinantseerimisega.

Punkt 7.3 annab loetelu kuludest, mis on abikõlblikud lisaks ühendmääruse §-s 16 toodud abikõlblikele personalikuludele.

Ühendmääruse §-s 16 määratakse, millised personaliga seotud kulud loetakse abikõlblikeks personalikuludeks. Personalikulude arvestamisel kehtib põhimõte, et hüvitatakse ainult projektiga seotud tööülesannete täitmise kulud. Personalikulude hulka arvatakse töötajate või ametnike töö eest makstav töötasu või füüsilise isikule võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel makstav tasu. Tasu peab vastama projekti heaks töötatud ajale. Hüvitatavad on ka abikõlblikult töötasult makstavad seadusest tulenevad maksud ja maksed, sealhulgas tööjõumaksud (sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks) ja hüvitised, puhkusetasu, ametist vabastamise ja töölepingu lõpetamise hüvitis ning töövõimetushüvitis.

Samuti on abikõlblikud töötaja ja ametniku lähetuse, koolituse ja tervisekontrolliga seotud kulud. Lähetuskulud, sealhulgas päevarahad ja mootorsõiduki kasutamise kulud, on abikõlblikud riigisisestes õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses või asutuse sisekorras kehtestatud piirmäärade ulatuses. Töötaja tervisekontrolliga seotud kulu all peetakse silmas töötervishoiu ja tööohutuse seaduse § 13 lõike 7 kohaseid tööandja kulusid töötajate tervisekontrolli korraldamisel.

Töötaja ja ametniku töötamine projekti heaks peab olema tõendatud kirjalikult, et oleks võimalik kontrollida hüvitamiseks esitatud kulu projektiga seotust. Füüsilisele isikule tööde või teenuste eest makstav lepingutasu on võrdsustatud töötasuga ning tasu maksjal on kohustus maksustada see tasu tööjõumaksudega (sotsiaalmakse ja töötuskindlustusmaksega). Kui teenuse osutaja on juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja, käsitatakse

lepingujärgset kulu sisseostetud teenusena, mille pealt tööjõumakse ei arvestata, seega seda personalikuluna ei arvestata. Teenuse osutamise eest makstav tasu peab olema lepingus selgelt eristatud ning see ei või sisaldada muude kulude, näiteks sõidu- või muude kulude, mis on vajalikud teenuse osutamiseks, maksumust. Kui personalikulud hüvitatakse tegelike kulude alusel ja töötaja täidab samas asutuses lisaks projekti raames tehtavale tööle ka muid tööülesandeid, peab ta tõendama töö seotust projektiga ehk projekti heaks tehtud töö osakaalu kogu tööajast, mida võib teha tööajatabeli vormis või muus dokumendis, näiteks töölepingus fikseeritud kokkulepitud proportsiooni alusel, kus on näidatud projektiga seotuse määr kogu tööajast, seega ka töötasust. Vajaduse korral võib jaotust projekti käigus muuta, et see oleks kooskõlas tegelikkusega.

Punkt 7.4 annab loetelu kuludest, mis on abikõlbmatud lisaks ühendmääruse §-s 17 toodud abikõlbmatutele kuludele.

Ühendmääruse § 17 kohaselt ei ole abikõlblik laenu- ja liisinguintress ehk võlaintriss, projekti elluviimisega seotud rahatrahv, rahaline karistus, kohustuse mittetäitmisel makstav leppetrahv ja viivis ning kohtuga seotud halduskohtumenetluse seadustiku 11. peatükis sätestatud menetluskulud. Abikõlbmatud on ka järgmised kulud: mitterahalised kulud ja amortisatsioonikulud ning kindlustusmaksed, v.a projekti tegevuse elluviimisega otseselt vajalikud kindlustused; asutusesisesed, töösisekorraeskirjaga või kollektiivlepinguga ettenähtud hüvitised ja toetused, mida ei käsitleta töötasuna; organisatsiooni juhtimiskulu; hoonestatud ja hoonestamata maa ostusumma, taristu investeeringu ning maa ja kinnisvara ostukulud, liisingulepingu alusel tekkiv kulu ja vara ostukulu; kulu, mille katteks on toetust juba eraldatud riigieelarvest või muust toetusest; käibemaks, kui käibemaksuseaduse kohaselt on projekti kuludelt õigus sisendkäibemaksu riigilt tagasi taotleda või käibemaks on hüvitatav muul moel; liiklusvahendi ostmise kulu; esinduskulu ja kingitused; täienduskoolituse kulu, kui koolituse korraldamisel ei ole arvestatud täiskasvanute koolituse seaduse § 15 lõike 2 nõuetega koos lõigetes 3 ja 4 toodud erisustega; tulumaksuseaduse § 48 lõike 4 tähenduses erisoodustusena käsitatav kulu ja sellelt tasutav maks ning kõik toetatava tegevuse elluviimisega otseselt sidumata kulud.

Eelnõu punkt 8 sätestab toetuse maksmise tingimused ja korra. Toetuse väljamaksmisel tuleb lähtuda ÜSS-is ja ühendmääruses toodud tingimustest ning eelnõus sätestatud erisustest.

Eelnõuga lubatakse teha punktides 3.1.1, 3.3.1 ja 3.4.1 nimetatud elluvijale ettemakseid. Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi *INSA*) võib taotleda ettemakseid, mis võib korraga olla kuni 40% projektile määratud toetuse summast. Ettemakse saamiseks peab elluvijja põhjendama rakendusüksusele, miks tal on seda taotletud summas vaja. Ettemakse korral rakendatakse punkti 7.2.1.1 kaudseid kulusid 7% otsestest kuludest. Punktides 3.2.1 ja 3.5.1 nimetatud elluvijale ettemakseid teha ei tohi, sest riigiasutustele on tagatud vahendid riigieelarvest.

Viimase väljamakse tegemine elluvijale sõltub sellest, millal rakendusasutus lõpparuande kinnitab. Lõppmakse võib teha alles pärast seda, kui tegevused on lõpetatud ja lõpetamine tõendatud. Viimase väljamakse suurus ja selle tegemise võimaldamine alles pärast lõpparuande kinnitamist on vajalik, et motiveerida elluvijat esitama lõpparuande õigel ajal ning et väljamakse saaks vajaduse korral tasaarveldada tagasimaksmisele kuuluva summaga, näiteks kui lõpparuande kontrollimisel tuvastatakse finantskorrektsiooni tegemise vajadus.

Eelnõu punkt 9 sätestab elluviija kohustused ÜSS-i, selle alusel kehtestatud õigusaktide ja ühendmääruse kohaselt, lisaks täiendavad kohustused elluviijale ning asjakohaste dokumentide rakendusasutusele ja rakendusüksusele esitamise korra ja tähtajad.

Ühendmääruse §-des 10 ja 11 nimetatud kohustused rakenduvad sõltumata, kas eelnõus on neile viidatud või need loetletud. Elluviija kohustuste tagamine tähendab, et kohustuse peab olema täitnud tema ise või partner, sealjuures on kohustuste täitmise tõendamise koormus elluviijal, sest temal on huvi tegevustele rahastust saada. Elluviija kohustuste täidetusest sõltub, kas toetus makstakse välja täies või ainult täitmisele vastavas mahus. Seega tuleb elluviijal täita kohustusi väga hoolikalt.

Elluviija peab toetatava tegevuse ellu viima eelnõu kohaselt ehk seal nimetatud eesmärgil kavandatud tegevuste abil ning saavutama kavandatud tulemused. Tulemusi iseloomustavad eelnõus nõutud väljund- ja tulemusnäitajate ning eelnõu spetsiifiliste näitajate sihttasemete saavutamine. Kui elluviija sätestatud tulemusi ei saavuta, on tegemist kohustuste eiramisega ning tal ei ole õiguspärast ootust, et eelnõus märgitud toetuse summa jääb esialgu määratud summa ulatuses kehtima.

Elluviija peab rakendusüksuse nõudmisel tõendama, et projekt viiakse ellu kavandatud ajakavas ja moel. Projekti kui terviku elluviimise suutlikkuse tõendamise vajadus võib ilmned, kui projekti ajakava kohases elluviimises on viivitusi ning rakendusüksusel on tekkinud kahtlusi, kas projekti tegevused saavad abikõlblikkuse perioodi lõpuks tehtud. Elluviija peab esitama vajaduse korral tõendid, mille põhjal saab rakendusüksus oma arvamust kujundada.

Punktis 9.3.5 täpsustatakse, et elluviija peab nii rakendusasutuse kui ka rakendusüksuse järelepärimisele vastama kümne tööpäeva jooksul selle saamisest arvates.

Elluviija peab tagama, et temal või kaasatud partneril on toetatavate tegevuste rakendamiseks vajalik kvalifikatsioon ja õiguslikud eeldused, sõltuvalt nõude olemusest.

Elluviija peab esitama õige ja täieliku teabe ning korrektsed dokumendid ja aruanded toetatava tegevuse elluviimise kohta tähtajaks ja nõutud viisil. Nimetatud kohustus hõlmab teabe ja aruannete esitamise üldist korrektsust, sealhulgas ettenähtud vorminõuete järgimist, arusaadavate selgituste andmist ning õigete andmete ja nõutud dokumentide tähtaegset esitamist. Kulu- ja maksmist tõendavad dokumendid peavad vastama raamatupidamisarvestuses kehtivatele nõuetele.

Elluviijal on makse aluseks olevate tingimuste täitmise tõendamise kohustus. Kui elluviija makse tegemise aluseks nõutud tõendeid ei esita, siis toetust ei maksta või ettemakse korral ei saa ettemakse kasutamist tõendatuks lugeda.

Punktis 9.3.8 ja 9.3.9 sätestatakse, et elluviija peab koguma algandmeid seirearuannete jaoks, sealhulgas vajaduse korral andmeid alategevustes 3.1.4.3, 3.3.4.1, 3.3.4.2 ja 3.4.4.1 osalenud isikute kohta, kui tegevustes osaleja tegevuste maht ühe projekti raames ületab 32 akadeemilist kontakttundi. Vastavad andmed esitatakse kord kvartalis rakendusüksusele andmekogu Sündmuste Infosüsteem kaudu, mis on avatud struktuuritoetuste registri juures. Andmekorje nõuded on täpsustatud Euroopa Komisjoni juhendites¹¹. Andmete kogumise

¹¹ https://ec.europa.eu/sfc/en/2021/support-ms/2021MNTEsf?qt_esf_faq=2#/.

kohustus tuleneb ÜSS-i § 19 lõikest 3, mille kohaselt peab elluviija, kes saab toetust Euroopa Sotsiaalfond+ -ist, koguma füüsiliste isikute kohta ÜSS-i § 19 lõikes 3 viidatud andmeid ja esitama need rakendusüksusele. Isikuandmeid peab koguma ulatuses, mis on vajalik registritest andmekorje teostamiseks (isikukood) ning mis ei ole olemasolevatest registritest põhjalikult kättesaadavad. Selliste andmete kogumiseks ja töötlemiseks avati Sündmuste Infosüsteem. Kuna tegemist on isikuandmetega, tagatakse andmekogus andmete töötlemisel vastavad juurdepääsu piirangud ja turvanõuded.

Elluviijal on makse aluseks olevate tingimuste täitmise tõendamise kohustus. Kui elluviija makse tegemise aluseks nõutud tõendeid ei esita, siis toetust ei maksta või ettemakse korral ei saa ettemakse kasutamist tõendatuks lugeda.

Kui toetatavate tegevuste elluviimisega seotud andmed muutuvad, peab elluviija sellest rakendusasutust viivitamata kirjalikult teavitama. Selle alusel rakendusasutus hindab, kas rakendamistingimused või toetuse andmise eeldused on endised või vajab eelnõu muutmist. Samuti peab elluviija **punkti 9.3.12** alusel teavitama rakendusasutust, kui ta ei saa enam eelnõu raames tegevusi ellu viia, tekkinud on tõsised probleemid või on vaja eelnõu muuta.

Elluviija peab aitama kaasa audiitori ja kontrollija kontrollitegevusele. Nimetatud kohustuse rikkumine võib kaasa tuua toetuse vähendamise ja toetuse tagasinõudmise eelkõige seetõttu, et kulu abikõlblikkuses või kohustuste täitmisel ei saa veenduda.

Elluviija peab eristama projektiga seotud abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud. Abikõlblike kulude puhul peab olema tuvastatav ka nende tasumine. Kulude eristamise kohustus ei kohaldu projekti lihtsustatud kuludega kaetud osale. Nimetatud kohustuse rikkumine võib kaasa tuua finantskorrektsiooni, sest võib tekkida kahtlus, et projektiga seotud finantsteave ei ole tuvastatav ehk usaldusväärne.

Elluviija peab tagasimaksmisele kuuluva toetuse tagasi maksma tähtajaks.

Punktis 9.3.11 sätestatakse, et elluviija peab täitma teavitamisega seotud kohustust. Kohustuse üksikasjad sätestatakse Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruses nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ (edaspidi *teavitusmäärus*). **Punktis 9.4** sätestatakse täiendav kohustus toetatava tegevuse 3.1 elluviijale, kes peab täitma teavitamisürituse korraldamisega seotud kohustust, sest projekti kogumaksumus on üle kümne miljoni euro.

Elluviijal on kohustus säilitada toetuse saamise aluseks olevad dokumendid ja muud tõendid ÜSS-i §-s 18 nõutud aja jooksul.

Elluviija peab esitama rakendusüksusele lihtsustatud kulude korral hankelepingu sõlmimisel riigihanke viitenumbri, kui riigihanke eeldatav maksumus ilma käibemaksuta on võrdne riigihanke rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda, et teha kindlaks tegelikud kasusaajad.

Punktis 9.5 sätestatakse, et käesoleva TAT-i raames on iga toetatav tegevus struktuuritoetuse registris eraldi projekt, millel on oma elluviija ja vajaduse korral partnerid, näitajad, eelarve, aruandlus, kulude arvestus ning teavitusmääruse mõistes projekti nimetus, mis tuleb avalikustada.

Eelnõu punktis 10 sätestatakse partnerite kohustusena (lisaks ühendmääruse § 10 lõigetes 2 ja 3 nimetatule) kohustus tagada partnerluslepingu sõlmimine elluviijaga ning ligipääsetavus sihtrühmale suunatud sündmustele.

Sõlmitavas partnerlepingus tuleb muu hulgas sätestada elluviija ja partneri õigused, kohustused ja vastutus, maksete tegemise kord, dokumentide esitamise ja säilitamise ning infovahetuse viis, mis annaks partnerile kindluse, et tema tehtud kulud saavad hüvitatud, ja elluviijale kindluse, et partneri tehtavad kulud on abikõlblikud ja kõik kohustused saavad täidetud.

Kui toetatava tegevuse elluviimisele on kaasatud partner, peab ka tema ühendmääruse § 10 lõike 2 kohaselt täitma elluviija kohustusi, et partneri kulud saaks lugeda abikõlblikuks ehk need ei mõjutaks toetatavale tegevusele makstava toetuse hulka.

Elluviija jääb elluviimise eest vastutama ka juhul, kui partner ei täida elluviijale määratud kohustusi. Vastutus tähendab, et kui kõik nõuded või kohustused ei ole kulu abikõlblikuks lugemisel täidetud, tehakse finantskorrektsioon ikkagi, kusjuures rakendusüksuse ees ei ole õigustav asjaolu, et rikkumine oli seotud partneri tegevusega.

Eelnõu punkt 11 kirjeldab esitatavaid aruandeid ja aruandluse korda. Aruanded esitatakse rakendusüksusele e-toetuse keskkonna kaudu. Iga-aastased vahearuanded kinnitab rakendusüksus, lõpparuande rakendusasutus. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida toetatava tegevuse edenemist ja tulemuste täitmist, võimaldavad vajaduse korral tähelepanu juhtida puudustele ning teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi. Lõpparuandes esitab elluviija ka ülevaate „Eesti 2035“ alupõhimõtete ja sihtidega seotud horisontaalsetesse põhimõtetesse panustamise kohta.

Eelnõu punkt 12 reguleerib eelnõu muutmist. Eelnõu muutmise algatamise õigus on rakendusasutusel, rakendusüksusel ja toetatava tegevuse elluviijal. Muudatused kehtestatakse kultuuriministri käskkirjaga.

Eelnõu punktis 13 reguleerib finantskorrektsioonide (edaspidi *FKO*) tegemist ja toetuse tagasimaksmist ÜSS-i ja ühendmääruse kohaselt.

FKO tegemise pädevus on rakendusüksusel. FKO hõlmab määratud toetuse osalist või täielikku vähendamist ning rikkumisega seotud ulatuses kulude abikõlbmatuks lugemist. Abikõlbmatuks loetava summa ulatuses vähendatakse ka projekti abikõlblikku eelarvet. Kui rikkumisega seotud kulude katteks on juba toetus välja makstud, sisaldab FKO ka toetuse tagasinõuet. Kui rikkumine tuvastatakse väljamakse aluseks olevates kuludes, siis FKO-ga keeldutakse nende katteks toetuse maksmisest. Kui rikkumine tuvastatakse ettemakse kasutamise tõendamisel, jäetakse FKO-ga ettemakse tegemata.

Eelnõu punkt 14 sätestab vaiete lahendamise korra. Vaide esitamise õigus on elluviijal ja partneril. Riigiasutuste vahelised vaidlused lahendatakse Vabariigi Valitsuse seaduse § 101 kohaselt. Vaidemenetluse läbimine on kohustuslik rakendusasutuse või -üksuse otsuse või toiminguga vaidlustamise puhul. Tegemist on haldusmenetluse seaduse (edaspidi *HMS*) erisusega, sest HMS-i kohaselt on isikul võimalik valida, kas esitada vaide haldusorganile või pöörduda kaebusega kohtusse. Kohustuslik vaidemenetlus täidab õiguspoliitilisi eesmärgi, nagu õiguskaitsefunktsioon, halduse enesekontroll ning halduskohtute töökoormuse vähendamine.

Vaideid menetleb rakendusasutus. Vaided rakendusüksuse otsuste või toimingute peale esitatakse rakendusasutusele rakendusüksuse kaudu. Vaie lahendatakse 30 kalendripäeva jooksul selle vastuvõetavaks lugemisest ehk alates päevast, mil ei esine HMS-i § 79 kohaseid vaide tagastamise aluseid.

Rakendusüksusel tuleb vaie rakendusasutusele edastada HMS-i § 80 lõike 1 kohaselt seitsme päeva jooksul, v.a juhul, kui on vaja HMS-i § 78 lõike 1 kohaselt kõrvaldada puudused kümne päeva jooksul. Rakendusüksus võib otsustada, et nõustub vaidega ja muudab vaidlustatavat otsust või tühistab selle, mille tulemusel langeb vaide ese ära ning vaiet ei peagi rakendusasutusele kui vaideorganile edastama, sest HMS-i §-de 64 ja 65 kohaselt on otsuse tegijal õigus tunnistada esialgne otsus kehtetuks või HMS-i § 44 alusel uuendada menetlust ja teha HMS-i § 54 kohaselt uus otsus. Kui rakendusüksus ise vaidlustatavat otsust ei muuda, edastab ta vaide rakendusasutusele. Rakendusasutusel on vaide lahendamiseks 30 kalendripäeva, lisaks võib seda aega pikendada.

Vaideotsuse tegemise tähtaja ületamisel tuleb arvestada, et vaide esitajal on HMS-i § 47 lõike 3 kohaselt õigus esitada kaebus kohtusse ühe aasta jooksul, kui vaideotsuse tegemisega on õigusvastaselt viivitatud. Õigusvastasuse võib välistada see, kui vaide esitajat on HMS-i § 41 alusel otsuse tegemiseks vajaminevast täiendavast tähtajast teavitatud.

Eelnõu punkt 15 sätestab, et käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. jaanuarist 2023.

Toetatavate tegevuste vastavus üldistele valikukriteeriumitele

1. Toetatavate tegevuste kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

Valikukriteeriumi sisu on kirjeldatud eelnõu seletuskirja peatükis „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“.

2. Toetatavate tegevuste põhjendatus

Toetatavad tegevused aitavad kaasa meetmete nimekirja meetme 21.4.7.5 eesmärgi „Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele“ saavutamisele. Toetatavate tegevuste põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja peatükis 2 punktis 3.

3. Toetatavate tegevuste kuluefektiivsus

Eelarve planeerimisel lähtuti eelnevate struktuurivahendite programmiperioodide kogemusest sarnaste tegevuste elluviimisel. Ettenähtud toetatavad tegevused on kuluefektiivne viis planeeritud tulemuste saavutamiseks. Peamiselt tähendab see, et tõhusam on investeerida teadmiste ja oskuste kasvu ning seeläbi luua tingimused iseseisvaks toimetulekuks, kui hiljem kanda kulusid, mis võivad kaasneda inimeste töötuse, segregeerituse ja muude võimalike, mitte lõimumise, sealhulgas kohanemise, tagajärgedega. Planeeritud eelarve on realistlik ja mõistlik. Arvutused põhinevad peamiselt teiste sarnaste teenuste senisel maksumusel (koolituskulud, tööjõukulud jms), kuhu on juurde arvestatud asjaolu, et kogu perioodi vältel on paratamatu ka hinnatõus, inflatsioon ja majanduse tsüklilisus. Teenuste pakkujad, v.a partnerid leitakse riigihangete seaduses sätestatu kohaselt.

Toetatavate tegevuste detailsed eelarved kulukohtade lõikes kinnitatakse iga-aastase tegevuskava raames. Eelnõu tegevuse lõppemise järel on tõusnud toetatavate tegevuste elluviijate võimekus tegeleda lõimumis-, sealhulgas kohanemisteemadega ning välja on töötatud lahendused, mis toimivad ilma täiendava rahastuseta, kuid võivad vajada täiendavat rahastust rändemahtude olulisel suurenemisel.

4. Elluviija ja partneri suutlikkus toetatavaid tegevusi ellu viia
Kultuuriministeerium vastutab lõimumis- ja kohanemispoliitika kujundamise eest Eestis, olles seetõttu toetatavate tegevuste 3.2 ja 3.5 elluviija.

Nii toetatavat tegevust 3.1 kui ka toetavaid tegevusi 3.3 ja 3.4 määratakse ellu viima INSA, mille on 31.03.1998 asutanud Vabariigi Valitsus ning mille asutajaõigusi teostab Kultuuriministeerium. INSA põhiülesanne on pakkuda sihtrühmadele mitmekülgseid lõimumist ja kohanemist soodustavaid tegevusi, mis arvestavad ühiskonna vajadusi ning on sihtrühmadele kättesaadavad kõikjal Eestis. INSA on Eesti lõimumispoliitika peamine rakendaja ja kompetentsikeskus, millele toetuvad riigi suunatud lõimumistegevused. INSA aitab kaasa ühiskondliku sidususe loomisele, pakkudes mitmekesiseid tegevusi ja tuge neljale peamisele sihtrühmale – teistest rahvustest Eesti püsielanikele, Eestisse saabuvatele uussisserändajatele, väljaspool Eestit elavatele rahvuskaaslastele ja Eestisse tagasipöördujatele. INSA kui elluviija kasuks räägib pikaajaline kogemus, kompetents ja lõimumisalaste tegevuste koordineeritus. INSA suudab olla teenusepakkujatele sisuline partner ja täita samal ajal kompetentset kontrollifunktsiooni. INSA-l on lõimumisvaldkonna arengu- ja tegevuskavade rakendamise kogemus, sealhulgas pikaajaline lõimumistegevuste alase koostöö kogemus erinevate sihtrühmade ja teadusasutustega, samuti välisvahendite kasutamise kompetents (ESF – erinevad programmid ja projektid järjepidevalt alates 2004. aastast, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond (aastatel 2008–2015)). INSA personalil on tänu pikaajalisele praktikale kujunenud head erialased oskused ja teadmised.

INSA lähtub oma tegevustes põhikirjast¹² ja strateegiast¹³. Nende töö alus on käsiraamat, mille eesmärk on kirjeldada tööprotsesse, et tagada ühtlustatud tegevused, tegevuste tõhusus ja mõjususe ning vastavus regulatsioonidele. Käsiraamatu peatükkides on kirjeldatud erinevad tööprotseduurid – tegevuste üldalused, juhtimismudel, tegevuse rahastamine ja eelarvestamine, uute tegevuste planeerimine ja meeskondade moodustamine, struktuuriüksuste ja ametikohtade ülesannete jaotus, tulemuste hindamine, hankekord, toetuste andmise kord ja protseduurid, aruandlus ja järelevalve, lepingute sõlmimine, eiramiste ja rikkumiste tuvastamine, tagasinõuded, raamatupidamise sise-eeskiri, personalijuhtimine, töökorralduse reeglid, dokumendihaldus, turvalisus ja IT, avalikustamine ja avalikud suhted, siseaudit. Lisaks on koostatud ja avalikustatud isikuandmete töötlemise reeglid¹⁴. INSA-s töötavad vajalike teadmiste ja oskustega inimesed, kelle hulgas on riigihangete nõuetekohase korraldamise võimekusega hankespetsialist. Töötajatel on võimalik kasutada ülesannete täitmiseks vajaminevaid ja tänapäevaseid tehnilisi vahendeid. INSA-l ei esine halduskoostöö seaduse § 12 lõike 2 punktides 2–6 nimetatud asjaolusid.

¹² <https://integratsioon.ee/pohikirj>.

¹³ https://integratsioon.ee/sites/default/files/insa_strateegia_2020-2025_final.pdf.

¹⁴ <https://integratsioon.ee/isikuandmete-tootlemine>.

Punktis 3.2 nimetatud toetatava tegevuse partneriks nimetatakse SMIT. Õiguslik alus on elamislubade ja töölubade registri põhimääruse § 3 punkt 2 ja § 4 punkt 2, millega on reguleeritud SMIT-i kui andmekogu volitatud töötlejat ning kus on loetletud tema ülesanded. SMIT pakub muu hulgas siseturvalisusega seotud infosüsteemide arendust ja haldust Politsei- ja Piirivalveametile, Päästeametile, Häirekeskusele, Sisekaitseakadeemiale ja Siseministeeriumile. Tegemist on riigi suurima IT-asutusega, kes loob ja haldab elupäästeks ja siseturvalisuse tagamiseks vajalikke infosüsteeme. Lisaks on SMIT varem tulemuslikult rakendanud erinevaid välisvahendeid, sealhulgas nii ESF-i kui ka AMIF-i vahendeid, olles kursis aruandluse (sh hangete korraldamise) ja muude oluliste protseduuridega.

Punktis 3.5 nimetatud toetatava tegevuse partneriks nimetatakse Riigikantselei, kes vastutab Eestis strateegilise kommunikatsiooni eest. Riigikantselei kui partneri ülesanne on kujundada toetatava tegevuse 3.5 raames välja avaliku sektori rände- ja lõimumisalase kommunikatsiooni võrgustik.

Punktis 3.5 nimetatud toetatava tegevuse partneriks nimetatakse Statistikaamet. See on andmetega tegelev kompetentsikeskus, kes varustab ühiskonda rahvastiku, sotsiaalvaldkonna, majanduse ja keskkonna arengu seisukohalt olulise teabega. Statistikaameti kui partneri ülesanne on välja töötada avalikkusele mõeldud veebipõhine tööriistakast rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisalase kommunikatsiooni tõhustamiseks.

5. Toetatavate tegevuste kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Eelnõu panustab Riigikogu otsuse „Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ heakskiitmine“ aluspõhimõtete hoidmise ja sihti „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ alasihti „Tegusad inimesed“. Toetatavad tegevused panustavad „Eesti 2035“ elluviimiseks seiratavasse näitajasse „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“, „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, „Ligipääsetavuse mõõdik“ ja „Tööjõus osalemise määr (15–74)“.

Tegevuste väljatöötamisel on jälgitud, et need toetaksid „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid. Kõigil peab olema võrdne võimalus eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks, sõltumata individuaalsetest eripäradest ja vajadustest, kuuluvusest erinevatesse sotsiaalsetesse rühmadesse ning sotsiaalmajanduslikust võimekusest ja elukohast.

Tegevuste ettevalmistamisel analüüsiti, kuidas on võimalik avaldada positiivset mõju horisontaalsete põhimõtete arvestamisel nagu soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste edendamise, ligipääsetavuse tagamise, keskkonnanohiu ning tasakaalustatuma regionaalarenguga. Analüüsi tulemus, puutumused horisontaalsete teemadega ning tegevuse mõju arvestamise/suurendamise viisid on esitatud lisas 5. Toetatavate tegevuste kirjeldustes seletuskirja punktis 3 on toodud välja ka peamised tegevused, kuidas on plaanis horisontaalsete põhimõtetega arvestada. Sarnaste tegevuste mõju regionaalsele tasakaalustatusele ei ole varasemalt uuritud, kuid võimalusel plaanitakse seda infot koguda perioodi meetmete lõpphindamise käigus.

Lähtudes horisontaalsete põhimõtetega arvestamise analüüsist leiti puutumused võrdsete võimaluste, soolise võrdõiguslikkuse ning ligipääsetavuse ja regionaalarengu teemadega, mistõttu panustavad toetatavad tegevused „Eesti 2035“ alasihi „Tegus inimene“ näitajatesse

„Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“, „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, „Ligipääsetavuse mõõdik“ ja „Tööjõus osalemise määr (15–74)“.

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu alus on ÜSS ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu on muu hulgas kooskõlas järgmiste Euroopa Liidu määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta, ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

Nimetatud määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõu kehtestamisel ja toetatava tegevuse elluviimisel tuleb osapooltel juhendada neist otse. Eelnõus on ühissätete määruse sätetele viidatud, kui norm on ühissätete määrusega reguleeritud, mis omakorda hõlbustab asjakohase regulatsiooni leidmist. Samas ei ole ammendavalt viidatud kõikidele asjakohastele sätetele, mis reguleerivad toetatava tegevuse elluviimise tingimusi või rakendusametuse ja rakendusüksuse tegevust.

4. Eelnõu mõjud

Eelnõu mõjutab otseselt valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ eesmärkide saavutamist, sest toetatavad tegevused lähtuvad arengukavast.

Andmekaitsealane mõjuhindang

Elluviijad vastutavad andmetöötlemise nõuete eest isikuandmete kaitset reguleerivate õigusaktide alusel. Kogutakse ja töödeldakse ainult neid andmeid, mis on toetuse andmise seisukohast vajalikud. Elamislubade ja töölubade registri raames on kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ andmekaitsealane mõjuhindang tehtud, et vastav andmebaas oleks RIHA-s registreeritud. Lisaks on Andmekaitse Inspeksioonil võimalik alati teha järelevalvet isikuandmete kasutamise ja hoiustamise kohta. Keeleõpet toetatavatesse tegevustesse registreerumisel eriliigilisi andmeid ei koguta. INSA on võtnud andmekaitsealase mõjuhindangu näidisküsimusi arvesse kliendihaldussüsteemi arendamisel. INSA kliendihaldussüsteemis rakendatakse isikuandmete töötlemise põhimõtteid¹⁵.

5. Eelnõu rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

¹⁵ <https://www.integratsioon.ee/isikuandmete-tootlemine>.

Rakendusasutuse ja rakendusüksuse tegevusega seotud kulud kaetakse tehnilise abi vahenditest. Eelnõuga tulu ei teenita.

6. Eelnõu jõustumine

Eelnõu jõustub allkirjastamisest ning rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. jaanuarist 2023.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu kooskõlastatakse õigusaktide kooskõlastamise infosüsteemi kaudu korraldusasutusega, Rahandusministeeriumiga, Siseministeeriumiga, Haridus- ja Teadusministeeriumiga ning rakendusasutustega, kes nõustavad riigi pikaajalises arengustrateegias kinnitatud strateegilistesse sihtidesse ja aluspõhimõtetestesse panustamist oma vastutusvaldkonna alusel. Samuti esitatakse eelnõu arvamuse avaldamiseks INSA-le, SMIT-ile, Riigikantseleile ja Statistikaametile.

Huvirühmade kaasamiseks korraldati aastatel 2021–2022 valdkonna kaasamisüritusi. Toetatava tegevuse plaanimiseks toimusid arutelud INSA, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Siseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumiga. Valdkondliku arengukava juhtrühmas tutvustati 2021. aastal kavandatavaid tegevusi. 2021. aastal osaleti Rahandusministeeriumi korraldatud struktuurivahendite programmiperioodi 2021–2027 kaasamisüritusel. Lisaks tutvustati 2020.–2022. aastal ligi 30 maakondliku infopäeva raames riiklikke lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuseid. Infopäevadel selgitati välja ka valdkondlikud probleemid.

„Eesti 2035“ strateegiliste sihtide ja seotud horisontaalsete põhimõtete analüüsi kohta on toimunud konsultatsioonid Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumiga.